

# Mišljenja studenata Sveučilišta u Rijeci o trgovanju ljudima

---

**Hasel, Renata**

**Undergraduate thesis / Završni rad**

**2017**

*Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj:* **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet u Rijeci**

*Permanent link / Trajna poveznica:* <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:186:803386>

*Rights / Prava:* [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

*Download date / Datum preuzimanja:* **2025-03-14**



*Repository / Repozitorij:*

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)



SVEUČILIŠTE U RIJECI  
FILOZOFSKI FAKULTET U RIJECI  
ODSJEK ZA PEDAGOGIJU

**MIŠLJENJA STUDENATA SVEUČILIŠTA U RIJECI O TRGOVANJU  
LJUDIMA**

*završni rad*

**Studentica:** Renata Hasel

**Matični broj:** 0009070717

**Studij:** Preddiplomski jednopredmetni studij pedagogije

**Mentor:** Prof. dr. sc. Jasminka Zloković

Rijeka, rujan 2017.

<b>SADRŽAJ</b>	
SAŽETAK.....	3
1. UVOD .....	4
2. TRGOVANJE LJUDIMA .....	5
2.1. Definicije i opis problema .....	5
2.1.1. Što je trgovanje ljudima?.....	5
2.1.2. Razlika između trgovanja ljudima, krijumčarenja i prostitucije .....	7
2.2. Mladi kao društvena skupina posebno izložena riziku od trgovanja ljudima.....	9
2.2.1. Metode trgovanja mladim ljudima .....	9
2.2.2. Najčešći uzroci trgovanja mladim ljudima.....	12
2.3. Problem trgovanja ljudima u Republici Hrvatskoj .....	14
2.3.1. Moguće opasnosti od trgovanja ljudima za mlade u Republici Hrvatskoj .....	15
2.4. Prevencija trgovanja ljudima.....	16
3. METODOLOGIJA EMPIRIJSKOG ISTRAŽIVANJA.....	18
3.1. Predmet istraživanja .....	18
3.2. Cilj i zadaci istraživanja .....	19
3.4. Obilježja uzorka sudionika istraživanja.....	20
3.5. Instrument istraživanja, postupak prikupljanja, obrada i analiza podataka .....	20
4. ANALIZA I INTERPRETACIJA REZULTATA.....	22
4.1. Profesionalne namjere, zapošljavanje u inozemstvu i namjere migriranja u drugu državu .....	22
4.1.1. Namjere školovanja, povremeni sezonski rad u inozemstvu i prihvatljivi poslovi .....	22
4.1.2. Ocjena pouzdanosti informacija o zapošljavanju i opasnosti vezanih uz traženje posla ....	25
4.1.3. Namjere migriranja u drugu državu i motivi odlaska .....	27
4.2. Kako studenti vide problem trgovanja ljudima?.....	29
4.2.1. Upoznatost s problemom trgovanja ljudima i ocjena razmjera problema u Hrvatskoj .....	29
4.2.2. Izvori informacija o trgovanju ljudima i odgovornost za informiranje mladih.....	31
4.3. Mišljenja i stavovi studenata o trgovanju ljudima.....	33
4.3.1. Odgovornost za trgovanje ljudima .....	34
4.3.2. Što bi trebalo učiniti u borbi protiv trgovanja ljudima .....	34
4.3.3. Stavovi o problemu trgovanja ljudima, žrtvama trgovanja ljudima, trgovcima ljudima i percepcija opasnosti pri zapošljavanju u inozemstvu .....	35
5. ZAKLJUČAK .....	41
SUMMARY .....	43
POPIS LITERATURE .....	44
POPIS SLIKA I TABLICA.....	46
PRILOZI.....	47

## SAŽETAK

U ovom se istraživačkom radu razmatra problem trgovanja ljudima. S obzirom da se radi o vrlo složenom međunarodnom problemu, važno ga je prije svega definirati i opisati. Pritom je potrebno ukazati na razlikovanje pojma trgovanja ljudima od pojmova s kojima se često zamjenjuje ili poistovjećuje, kao što su pojmovi krijumčarenja ljudi ili prostitucije. Budući da se pokazalo da su mladi ljudi društvena skupina koja je posebno izložena riziku i opasnostima viktimizacije, u ovom se radu daje pregled različitih metoda putem kojih se mladi vrbuju, kao i najčešćih uzroka trgovanja mladim ljudima. Službeni podaci i izvješća ukazuju na postojanje problema trgovanja ljudima i u Republici Hrvatskoj, stoga je potrebno razmotriti moguće opasnosti od trgovanja ljudima za mlade u našoj državi. Pozornost je pritom potrebno usmjeriti i na prevenciju ovog problema.

S obzirom da mišljenje studenata, kao potencijalno rizične društvene skupine, o ovom problemu u Republici Hrvatskoj nije dovoljno istraženo, u drugom su dijelu rada prikazani rezultati istraživanja provedenog na uzorku od 104 studenta Sveučilišta u Rijeci. Glavni je cilj ovog istraživanja ispitati koliko su studenti Sveučilišta u Rijeci upoznati s problemom trgovanja ljudima, te kakva su njihova mišljenja, iskustva i stavovi o navedenom problemu. Anketno se istraživanje temeljilo na posebno oblikovanom upitniku od 25 pitanja zatvorenog i otvorenog tipa, koja se odnose na sociodemografska obilježja ispitanika, profesionalne namjere, namjere zapošljavanja u inozemstvu, namjere migriranja u druge države, kao i opću informiranost studenata o trgovanju ljudima te njihova mišljenja i stavove o ovom problemu. Istraživanje je provedeno u svibnju 2017. godine.

## 1. UVOD

Trgovanje ljudima oblik je organiziranoga kriminaliteta koji se smatra ozbiljnim međunarodnim problemom, a posljednjih nekoliko godina ovom se problemu pridaje sve veća pozornost i u Republici Hrvatskoj. U dosadašnjim se slučajevima pokazalo da su mladi ljudi osobito izloženi riziku i opasnostima viktimizacije. U tom pogledu osobito su ranjive mlade osobe koje se po završetku školovanja često suočavaju s nedostatkom posla na tržištu rada što ih čini posebno rizičnom skupinom izloženom trgovanju ljudima. Nedostatak znanja i slaba informiranost o ovom problemu među mladima, ali i u široj javnosti, često dovodi do pogrešnog shvaćanja kako se trgovanje ljudima događa negdje drugdje i nekom drugom, izvan granica naše države. Iako se Republika Hrvatska u lancu trgovanja ljudima donedavno smatrala tek tranzitnom državom, danas je potvrđeno da se ona javlja i kao odredišna država, ali i kao država iz koje se vrbuju žrtve trgovanja ljudima. Suočivši se s ovim problemom, Republika Hrvatska potpisala je i ratificirala sve vodeće dokumente protiv trgovanja ljudima te donijela Nacionalni plan za suzbijanje trgovanja ljudima u kojemu su definirane brojne mjere usmjerene suzbijanju i prevenciji posljedica ove pojave.

Cilj je ovoga rada dati prikaz različitih definicija vezanih uz problem trgovanja ljudima te prikaz oblika, metoda i uzroka trgovanja mladim ljudima kao društvenom skupinom posebno izloženom riziku od trgovanja ljudima. Namjera je stoga istražiti upoznatost studenata Sveučilišta u Rijeci s problemom trgovanja ljudima, spoznati njihova mišljenja i stavove o navedenom problemu te ispitati njihovu svjesnost o mogućim opasnostima vezanim uz trgovanje ljudima. Ovim se istraživanjem nastoji doprinijeti istraženosti problema trgovanja ljudima, ali i upozoriti na potrebu daljnjih istraživanja, poticanja različitih edukacija mladih ljudi putem škole i fakulteta te informiranje o mogućim opasnostima i načinima zaštite od trgovanja ljudima koje se, kao mjere prevencije, predviđaju i Nacionalnim planom za suzbijanje trgovanja ljudima u Republici Hrvatskoj.

## **2. TRGOVANJE LJUDIMA**

### **2.1. Definicije i opis problema**

#### **2.1.1. Što je trgovanje ljudima?**

U sredstvima se javnog informiranja u Republici Hrvatskoj može naići na nekoliko različitih naziva za isti pojam - „*trgovanje ljudima*“, „*trgovina ljudima*“, a nerijetko i engleski naziv „*human trafficking*“. Najprihvaćeniji je termin za ovaj fenomen „*trgovanje ljudima*“, s obzirom da se termin „*trgovina*“ češće upotrebljava uz oznaku prostora gdje se vrši kupnja i/ili prodaja, dok termin „*trgovanje*“ označava određeni proces, radnje i ponavljanje istih, stoga je kao takav prihvatljiviji u definiranju ovog fenomena (Cimerman, 2005). Spomenuti se problem trgovanja ljudima danas smatra jednim od najraširenijih oblika kršenja temeljnih ljudskih prava i sloboda, a ovaj termin ujedno predstavlja i problem ropskog položaja ljudi suvremenog doba. Trgovanje ljudima uključuje cijeli niz kaznenih djela, koja se mogu realizirati na području jedne ili više država, u koji je uključen i sve veći broj mladih žrtava (Kovčo Vukadin, Jelenić, 2003). Riječ je stoga o vrlo složenom problemu pri čijem se suzbijanju različite vlade, organizacije i institucije suočavaju s mnogobrojnim izazovima i poteškoćama (Cimerman, 2005).

S obzirom da je trgovanje ljudima zbog svog globalnog karaktera problem koji prelazi granice pojedinih država, u sprječavanju je ovog problema potrebna koordinirana akcija cijele međunarodne zajednice. Samo donošenje međunarodnih dokumenata ne znači nužno i obvezanost država na poštivanje i provođenje istih. Tek potpisivanjem konvencija ili drugih međunarodnih dokumenata, države preuzimaju odgovornost i obvezu da s njima usklade svoje unutrašnje pravo izradom novih zakona ili stavljanjem postojećih zakona izvan snage. Iako su tijekom 20. stoljeća donesene brojne konvencije koje se odnose na trgovanje ljudima, među kojima su i Međunarodna konvencija o ropstvu (1926.), Konvencija Međunarodne organizacije rada o prisilnom radu (1930.), Konvencija o suzbijanju trgovanja ženama i djecom (1921.) te Međunarodna konvencija za suzbijanje trgovanja punoljetnim ženama (1933.), tek je Protokol o prevenciji, suzbijanju i kažnjavanju trgovanja ljudima, posebice ženama i djecom (1949.), kao dodatak Konvencije Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnoga organiziranoga kriminaliteta, stvorio temelje za borbu protiv trgovanja ljudima (Komarić, 2005).

Spomenuta je Konvencija Ujedinjenih naroda prihvaćena na sjednici održanoj 15. studenoga 2000. godine kao prvi cjeloviti dokument koji definira suvremene oblike međunarodnog organiziranoga kriminaliteta, naglašava potrebu njihovog sprječavanja i kažnjavanja te predlaže nove oblike njihovog suzbijanja i nove istražne metode. Republika je

Hrvatska 13. prosinca 2000. godine na Konferenciji o suzbijanju međunarodnog organiziranoga kriminaliteta u Palermu potpisala spomenutu konvenciju i njezina dva pripadajuća protokola koja se odnose na trgovanje ljudima i krijumčarenje migranata (Göttlicher, 2002). Potpisani protokoli postavljaju međunarodni standard za borbu protiv trgovanja ljudima od kojeg države potpisnice ne smiju odstupiti prilikom stvaranja adekvatnih zakonodavstava na nacionalnim razinama, odnosno minimum koji su države potpisnice obvezne unijeti u zakone ili druge propise koji se odnose na problem trgovanja ljudima (Komarić, 2005).

U Protokolu o sprječavanju, suzbijanju i kažnjavanju trgovanja ljudima, posebno ženama i djecom, u članku 3. nalazi se i međunarodno priznata definicija trgovanja ljudima u kojemu se ovaj problem definira kao: „a) regrutiranje, transport, organiziranje prijelaza, skrivanje ili prihvata osoba te prijetnjom ili upotrebom sile ili drugih oblika prinude, otmicom, prijevaram, lukavštinom, zlouporabom ovlasti ili položaja ranjivosti ili davanjem odnosno primanjem novca ili usluga dobivanje pristanka osobe koja ima kontrolu nad drugom osobom u svrhu eksploatacije. Eksploatacija uključuje najmanje eksploataciju prostitucijom osoba ili druge oblike seksualne eksploatacije, prisilni rad ili usluge, ropstvo ili radnje slične ropstvu, samovoljno podčinjavanje ili odstranjivanje organa; b) Privola žrtve trgovanja ljudima na namjeravano iskorištavanje iz stavka a) neće se uzimati u obzir tamo gdje je bilo korišteno bilo koje sredstvo iz stavka a); c) Vrbovanje, prijevoz, transfer, pružanje utočišta ili prihvata nekog djeteta u svrhu izrabljivanja smatrat će se „trgovanjem osoba“ čak ako to ne uključuje bilo koje sredstvo iz stavka a) ovog članka“ (Matak, Vargek, 2012:62).

Do donošenja spomenutog protokola nije postojala opća i pravno obvezujuća definicija trgovanja ljudima, nego su nacionalni i međunarodni subjekti različito definirali pojam, počinitelje, žrtve te načine i sredstva počinjenja ovog kaznenog djela (Komarić, 2005). Tako je tijekom desetljeća postavljeno nekoliko definicija koje se više ili manje odnose na isti pojam. Svim je definicijama zajedničko da uglavnom, uz neke druge pojmove, obuhvaćaju pojmove vrbovanja, transporta i primjene nekog oblika prisile kako bi se žrtva iskorištavala radi dobiti onih koji se trgovanjem ljudima najčešće bave zbog novčanog probitka. Jedna od definicija trgovanja ljudima glasi da je: “trgovanje ljudima, posebno ženama i djecom, trgovanje ljudskom bijedom, te predstavlja jedan od najvećih zločina našeg doba” (Bjelica, 2001; Cockburn, 2003 prema Doležal, 2007:1400). Trgovanje ljudima definira se i kao kriminalni oblik komercijalnog trgovanja, ljudima koji su podvrgnuti raditi radnje bez osobnog pristanka, poput prošenja, pružanja seksualnih usluga kao što je prostitucija, dogovorenog braka ili pak neslobodnog rada, kao što je robovski rad u raznim tvornicama.

Također, trgovanje ljudima uključuje proces uporabe fizičke prisile, prijevare, zloporabe, obmane i drugih oblika prisile i zastrašivanja u svrhu nabavljanja, regrutiranja, smještanja i prijevoza ljudi (Doležal, 2007). Prema službenoj definiciji Ministarstva unutarnjih poslova Republike Hrvatske, trgovanje ljudima ili “trafficking” obuhvaća sve radnje koje uključuju regrutiranje, transport unutar ili izvan granica zemlje, kupnju, prodaju, transfer, primitak ili pružanje zaklona osobi na osnovi prijevare, prisile, uključujući i prijetnje nasiljem, zloupotrebu moći kako bi se osoba držala u „nedobrovoljnom položaju obveze“ bez obzira na plaću, u kućanstvu u prisilnom radu ili ropskim uvjetima te u zajednici izvan one u kojoj je osoba živjela kad su prijevara ili prisila nastale (Belušić, Doležal, Dvorski, Draganja, 2006).

Pojam trgovanja ljudima ne odnosi se na izdvojene postupke, nego se radi o svojevrsnom procesu, kombinaciji ili slijedu događaja koji se odvijaju u mjestu odakle se vrbuju žrtve trgovanja, na tranzitnim mjestima te u području koje je odredište za žrtve trgovanja ljudima, pri čemu je potrebno naglasiti da su države ovim problemom zahvaćene na različite načine. Tako se prema zastupljenosti triju glavnih problema države određuju kao država podrijetla, država tranzita te država odredišta, no globalni obrasci pokazuju da je velik broj država uključen u sva tri navedena oblika. Pokazalo se da su države naše regije države podrijetla odakle se žrtve vrbuju, ali i države krajnjeg odredišta i tranzita. U suštini, trgovanje ljudima uključuje prelazak najmanje jedne međunarodne granice, ali ono se može odvijati i unutar granica samo jedne države (Cimerman, 2005). Pritom se, prilikom prijelaza državnih granica, može raditi o zakonitim ili nezakonitim postupcima, a trgovci ljudima mogu rabiti različita sredstva kako bi uhvatili žrtve u svoju zamku. U cijeli proces trgovanja ljudima može biti uključeno više sudionika, poput osoba koje vrbuju žrtve, raznih posrednika, prijevoznika, poslodavaca, vlasnika barova ili bordela, pa čak i članova obitelji (Raboteg-Šarić, Bouillet, Marinović, 2007).

### ***2.1.2. Razlika između trgovanja ljudima, krijumčarenja i prostitucije***

Prema brojnim definicijama ovog problema, razvidno je da je trgovanje ljudima složena pojava koja u sebi sadrži pitanja migracija, kriminala, ljudskih prava, ravnopravnosti spolova i diskriminacije, radne snage i socijalnih prava, ali i brojnih složenih moralnih posljedica. Budući da se trgovanje ljudima koristi u označavanju širokog raspona djelatnosti, s oprežnošću treba govoriti o ovom pojmu te ga razlikovati od pojmova krijumčarenja i prostitucije s kojima se često zamjenjuje ili poistovjećuje (Štulhofer, Raboteg-Šarić, Marinović, 2002). Tako je istraživanje provedeno 2014. godine na reprezentativnom uzorku sudionika iz Ukrajine, Mađarske i Velike Britanije, pokazalo da su ispitanici pojam trgovanja



ljudima najviše povezivali uz seksualnu eksploataciju, prostituciju, prodaju i kupnju osoba te prijevoz, odnosno krijumčarenje osoba (Sharapov, 2014).

Naime, trgovanje ljudima ima neke zajedničke karakteristike s krijumčarenjem migranata i ilegalnim migracijama, ali i karakteristike koje razlikuju ova dva pojma, stoga treba napraviti jasnu granicu između trgovanja ljudima i krijumčarenja ljudi (Doležal, 2007). Definicija krijumčarenja migranata iz Protokola Ujedinjenih naroda protiv krijumčarenja migranata kopnom, morem i zrakom glasi: „(a) „Krijumčarenje migranata“ znači posredovanje, u svrhu izravnog ili neizravnog stjecanja financijske ili druge materijalne koristi od nezakonitog ulaska osobe u državu stranku koje ta osoba nije državljanin ili u njoj nema trajno boravište.; (b) „Nezakoniti ulazak“ znači prelaženje granica bez udovoljenja uvjetima nužnim za zakonit ulazak u državu primateljicu.“ (Šimunović, 2008:26). Krijumčarenje osoba tako se smatra zločinom protiv države, dok trgovanje ljudima najgrublje krši temeljna ljudska prava zbog čega se smatra zločinom protiv istih. Krijumčarena osoba ilegalno prelazi granicu, sama daje pristanak za prelazak preko granice, a nakon prelaska granice završava svaki odnos krijumčarene osobe i krijumčara. S druge strane, žrtva trgovanja ljudima može i ne mora prijeći granicu te može i ne mora dati pristanak za prijelaz preko granice, ali žrtva nužno ostaje u odnosu s trgovcima ljudima (Božić, 2015). Da bi se radilo o slučaju trgovanja ljudima, moraju biti prisutne tri glavne međuzavisne sastavnice – aktivnost (prijetnja, prisila, prijevara, lukavština, zlouporaba moći, iskorištavanje slabijih, davanje ili primanje novca), sredstvo (vrbovanje, prevoženje, prijelaz preko granice, davanje prenoćišta ili prihvata ljudi) te svrha (iskorištavanje žrtve) (Derenčinović, 2010). Drugim riječima, aktivnost mora biti postignuta jednim od sredstava, dok i jedno i drugo za svrhu moraju imati iskorištavanje žrtve (Gluić, 2007).

Osim od pojma krijumčarenja, trgovanje ljudima treba razlikovati i od pojma prostitucije. Pojam prostitucija, koji se općenito odnosi na dio seksualne industrije, označava prodavanje seksualnih usluga za novac ili neku drugu uslugu, a javlja se u više javnih oblika. I prostitucija i trgovanje ljudima pretpostavljaju potražnju, kupnju i seksualno iskorištavanje, međutim prilikom razmatranja smatra li se neki slučaj koji uz sebe veže pojam prostitucije ujedno i slučajem trgovanja ljudima ili ne, u obzir treba uzeti da postoji široki raspon stupnjeva prostitucije - od dobrovoljne i svjesne, preko poludobrovoljne, koja se temelji na pritisku okolnosti, sve do prisilne prostitucije putem izravne sile ili prisile (Matak, Vargek, 2012). Pojam prisilne prostitucije označava pružanje seksualnih usluga pod prinudom (prijetnjama, iznuđivanjem ili nasiljem). U slučajevima prisilne prostitucije žrtve ne znaju da će u određanim zemljama raditi kao prostitutke. Eksploatacijskim se, poludobrovoljnim

seksualnim djelatnostima, smatraju seksualne usluge žena kojima se sustavno uskraćuje ili otima zarada, a u takvim slučajevima često je riječ o žrtvama koje su znale ili su naslućivale da će se baviti prostitucijom, ali su za to očekivale novčanu naknadu koja će im omogućiti egzistenciju. Druge su se žrtve pak javile za posao konobarica ili sobarica, a u nekom im je trenutku predložen “bolje plaćen posao“ pružanja seksualnih usluga. S druge strane, seksualni rad ili dobrovoljna prostitucija označava pak slobodno izabran i relativno dobro plaćen posao, pri čemu je od važnosti sloboda i mogućnost napuštanja obavljanja rada. Za razliku od prisilne prostitucije i eksploatacijske seksualne djelatnosti, seksualni rad ne može se smatrati trgovanjem ljudima (Štulhofer, Raboteg Šarić, Marinović, 2002). Brojna su oprečna mišljenja i odgovori na pitanje postoji li veza između prostitucije i trgovanja ljudima. U slučajevima kada je prostitucija prisilna, radi se o povredi ljudskih prava te kao takva predstavlja jednu od mogućih svrha trgovanja ljudima (Komarić, 2005). Međutim, uvidom u definiciju trgovanja ljudima, može se zaključiti da je trgovanje ljudima puno širi pojam koji u sebi može, ali i ne mora, sadržavati pojam prostitucije.

## **2.2. Mladi kao društvena skupina posebno izložena riziku od trgovanja ljudima**

Mladi ljudi po svojoj prirodi imaju izraženu potrebu za samostalnošću i prihvaćanjem onog što im se nudi, ne razmišljajući pritom o potencijalnim rizicima koje sa sobom nose različite atraktivne ponude. Ambiciju i želju za ostvarivanjem boljeg života i većim postignućem svakako treba poticati kod mladih. Ipak, na umu treba imati da je takav stav ujedno i čimbenik visokog rizika upadanja mladih ljudi u lanac trgovanja ljudima. Već i letimičan pregled tiskovnih medija, internetskih stranica ili raznih oglasnika donosi uvid u mnoštvo oglasa koji nude priliku za dobro plaćen rad u inozemstvu. Nažalost, kako pokazuju rezultati brojnih istraživanja, velik broj mladih nije svjestan opasnosti koje se mogu skrivati iza nekih od takvih primamljivih ponuda (Cimerman, 2005).

### **2.2.1. Metode trgovanja mladim ljudima**

Većini je mladih žrtava trgovanja ljudima, ili pak njihovim roditeljima, obećan bolji život koji uključuje i dobru zaradu. U najvećem je broju slučajeva metoda namamljivanja žrtava tako obmana dobro plaćenim, niskokvalificiranim poslovima u inozemstvu (Belušić, Doležal, Dvorski, Draganja, 2006). Mladi, većinom djevojke, obmanjuju se lažnim oglasima u kojima im se nudi dobro plaćen posao. Najčešće se pritom radi o poslovima čuvanja djece, pomoćnim kućanskim poslovima, radu u uslužnim djelatnostima u turističkom sektoru (konobar/ica u restoranima ili barovima, sobar/ica), kao i o nizu drugih, najčešće slabo

plaćenih i vrlo teških fizičkih poslova, poput rada u tvornicama, građevinarstvu, poljoprivredi i ribarstvu (Bonpla, Kane, 2001 prema Raboteg-Šarić, Bouillet, Marinović, 2007).

Djevojke iz zemalja Istočne Europe najčešće se vrbuju tako što ih se potiče da bolju budućnost traže negdje drugdje, pri čemu ih se navodi na stvaranje dojma da se na Zapadu može živjeti u boljim uvjetima i pritom zaraditi mnogo novca. Kao vrbovatelji djevojaka pojavljuju se svodnici i razni posrednici, a često su to i poznanici i prijatelji obitelji ili rodbine. Primjerice, na Kosovu je zabilježeno ukupno 409 žrtava trgovanja ljudima, od kojih je gotovo polovina žrtava dolazila iz Moldavije, kojima je Međunarodna organizacija za migracije pružila pomoć u razdoblju od veljače 2000. godine do prosinca 2003. godine. Žrtve su u intervjuima uglavnom navodile kako su se javljale za posao u nekoj od država Zapadne Europe. Glavni poslovi koji su im se pritom nudili, najčešće u Italiji, bili su poslovi konobara/ice, različiti kućanski poslovi, poslovi plesača/ice ili zabavljača/ice te čuvanje djece, a samo se u 2,4% slučajeva izričito navodilo da posao uključuje seksualne usluge (Raboteg-Šarić, Bouillet, Marinović, 2007).

Sve raširenije trgovanje mladima rezultat je tako sve većih zahtjeva za jeftinom i poslušnom radnom snagom, ali i sve veće potražnje rastuće seksualne industrije za mladim djevojkama i mladićima. Mladi su izloženi i primamljivim ponudama za karijeru manekena ili fotomodela, takozvanim poslovima za postizanje brzog uspjeha (Cimerman, 2005). Osim toga, vrbovatelji se služe obmanama nudeći mladima poslove u industriji zabave, primjerice u plesnim klubovima ili striptiz barovima, dajući pritom potencijalnim žrtvama privid da mogu same kontrolirati hoće li se upuštati u seksualne aktivnosti ili ne. Mladi koji spremno pristaju na ovakve poslove obično ne znaju što ih zapravo očekuje te vjeruju kako će se kroz nekoliko mjeseci ili godinu dana vratiti kući s dosta novca (Raboteg-Šarić, Bouillet, Marinović, 2007).

Odmah nakon dolaska u stranu zemlju, žrtvama se oduzimaju dokumenti uz objašnjenje da je to standardna procedura. S obzirom da „poslodavci“ snose troškove puta, žrtve moraju raditi kako bi otplate „dug“. Prvotno obećan posao u većini slučajeva donosi nisku zaradu, stoga žrtve često postaju prisiljene raditi „bolje plaćen posao“, pri čemu se misli na pružanje seksualnih usluga. „Dug“ s vremenom počinje rasti s obzirom na troškove smještaja i hrane, zbog čega žrtve bivaju prisiljene raditi još i više te postaje gotovo nemoguće izići iz takvog začaranog kruga (Matak, Vargek, 2012). Naposljetku, unatrag nekoliko godina u nekim je istočnoeuropskim zemljama primijećena i pojava tehnike vrbovanja takozvanog drugog vala koja se sastoji u tome da se djevojke, koje su već uhvaćene u mrežu trgovaca ljudima i prisiljene na prostituciju, vraćaju u domovinu sa zadatkom da

pronađu nove žrtve i pomognu u njihovom vrbovanju (Štulhofer, Raboteg Šarić, Marinović, 2002).

Mlade se često vrbuje i dobro organiziranim načinima, primjerice uslugama lažnih turističkih agencija, agencija za zapošljavanje ili pak putem agencija za posredovanje u sklapanju braka (Belušić, Doležal, Dvorski, Draganja, 2006). Spomenute agencije oglašavaju se u novinama ili na internetu, jednako kao i ranije spominjani poslovi u inozemstvu koji ne zahtijevaju posebna znanja ili stručnu spremu (Raboteg-Šarić, Bouillet, Marinović, 2007).

Neki slučajevi trgovanja ljudima, čijim su žrtvama postale i neke djevojke iz Republike Hrvatske, uključuju vrlo lukav način vrbovanja s pomoću ostvarivanja romantičnih veza sa žrtvama (Cimerman, 2005). Naime, djevojke se vrbuju tako što im se svodnici udvaraju i postanu njihovi mladići ili zaručnici te postupno s vremenom uspostave potpunu kontrolu nad njima. Više od polovine djevojaka albanske nacionalnosti koje su zabilježene kao žrtve trgovanja u Albaniji, namamljeno je u mrežu trgovaca ljudima upravo lažnim obećanjima o braku ili zarukama, dok je u Nizozemskoj sve više raširena pojava da djevojke rade za svog mladića. Svodnici potencijalne mlade žrtve nalaze na različitim mjestima na kojima se okupljaju mladi, neko im se vrijeme udvaraju, a potom inzistiraju na spolnim odnosima i udaljavanju djevojaka od njihovih obitelji (Raboteg-Šarić, Bouillet, Marinović, 2007).

Praksa pokazuje da se s posebnom oprežnošću treba odnositi i prema ponudama za nastavak školovanja ili studiranja u inozemstvu, primjerice za besplatno ili vrlo jeftino učenje stranih jezika, s obzirom da rezultati nekih policijskih istraga ukazuju na to da organizirane skupine kriminalaca uključenih u trgovanje ljudima imaju već uhodane mehanizme nabavljanja lažnih certifikata škola, dozvola za studiranje i ostalih dokumenata kojima namamljuju potencijalne mlade žrtve (Cimerman, 2005). U Belgiji je zamijećeno da krijumčari ljudima pribavljaju krivotvorene diplome i uz studentske vize dovode mlade iz Maroka, a slični su slučajevi zabilježeni i u Velikoj Britaniji gdje kineska mafija dovodi svoje sugrađane tako što krivotvori sveučilišne diplome i osigurava im vizu putem razmjene studenata (Raboteg-Šarić, Bouillet, Marinović, 2007).

Trgovci ljudima služe se različitim metodama kako bi došli do potencijalnih žrtava - otimaju ih ili se pak služe ranije spomenutim obmanama, prijevarama i nagovaranjem kako bi ih najprije namamili, a potom koriste ucjene, prijetnje i sve teže oblike tjelesnog i psihičkog zlostavljanja kako bi ih zadržali pod svojom kontrolom. Metode kojima se trgovci ljudima pritom koriste vrlo su brutalne i bezobzirne. Žrtve često bivaju okrutno pretučene, silovane, a ponekad organizatori prostitucije pribjegavaju čak i ubojstvu neke od žrtava kako bi ostalim

žrtvama dali primjer što im se može dogoditi ukoliko ne budu poslušne (Kovčo Vukadin, Jelenić, 2003). Strah od osвете koju bi trgovci mogli izvršiti nad članovima žrtvine obitelji, ukoliko ne učini ono što se od nje očekuje, može izazvati ozbiljne psihičke traume, a tu je i stalno prisutan strah od deportacije ili kaznenog progona u državi u koju je dovedena, jer zakonske institucije često žrtvu tretiraju kao prekršitelja zakona, a ne kao žrtvu kriminalaca (Cimerman, 2005).

### **2.2.2. Najčešći uzroci trgovanja mladim ljudima**

Iako se žrtvama trgovanja ljudima najčešće smatraju osobe ženskog spola koje se prisiljavaju na prostituciju, žrtve trgovanja ljudima sve češće su i osobe muškog spola koje su prisiljene na robovski rad za vrlo malu novčanu naknadu, a često i bez naknade. Spolno je iskorištavanje najčešći uzrok trgovanja ljudima (Kovčo Vukadin, 2004), no treba uzeti u obzir činjenicu da su razmjeri ekonomske eksploatacije koju provode trgovci ljudima također iznimno veliki (Golubović Škec, Radeva Berket, 2010). Razlozi zbog kojih žrtve padaju u ruke trgovcima ljudima koji ih iskorištavaju kao jeftinu radnu snagu, slični su onima o kojima govore žrtve spolnog iskorištavanja. Pritom se kao najčešći razlozi navode loša ekonomska situacija, neobrazovanost, besperspektivnost te želja za većom zaradom, a ovakva vrsta iskorištavanja do izražaja posebno dolazi kod žrtava državljana država s velikom stopom nezaposlenosti (Cimerman, 2005).

Uzroci zbog kojih dolazi do učestalije pojave trgovanja mladim ljudima nalaze se u širem socijalnom kontekstu, obiteljskom okružju te osobinama žrtava trgovanja ljudima, dok su ostali uzroci trgovanja mladima, kako je već ranije navedeno, vezani uz sve veću potražnju za jeftinom radnom snagom u razvijenijim državama, uključujući i rad u industriji seksa i zabave (Raboteg-Šarić, Bouillet, Marinović, 2007). Zbog potrebe za što jeftinijom radnom snagom, uz mlade, žrtvama trgovanja ljudima često postaju i djeca, a trgovanje djecom procjenjuje se kao globalni problem koji prema nekim proračunima doseže broj od 1,2 milijuna djece uključene u trgovanje ljudima svake godine (Selak-Živković, Ustić, 2003). Prema podacima Međunarodne organizacije rada, radno je iskorišteno najmanje 2,45 milijuna ljudi, od čega se 43% njih iskorištava seksualno, 32% ih se iskorištava radno, a 25% ih se iskorištava i seksualno i radno. Također, prisilno se radno iskorištava 44% muškaraca i dječaka te 56% žena i djevojčica, a seksualno tek 2% muškaraca i dječaka te čak 98% žena i djevojčica (International Labour Office, 2005).

Ponekad je rizičan čimbenik za trgovanje ljudima i oslanjanje obitelji na pomoć bogatih poznanika i rođaka. Pripadnici vlastite etničke skupine ponekad su jedini izvor

informacija o životu u drugoj državi, a često posreduju i pri nalaženju posla te pružaju potporu i smještaj nezakonitim migrantima prilikom njihovog dolaska u inozemstvo (Raboteg-Šarić, Bouillet, Marinović, 2007). Međutim, pokazalo se da neki od njih mogu biti uključeni u lanac trgovanja ljudima, a znatan broj žrtava trgovanja ljudima izjavljuje kako su ih upravo prijatelji ili poznanici obitelji vrbovali uz pomoć priča o boljem životu u inozemstvu (Cimerman, 2005). Disfunkcionalne obitelji i loši obiteljski odnosi jedan su od rizičnih čimbenika koji pridonose ranjivosti mladih ljudi te njihovoj podložnosti utjecaju trgovaca ljudima. Često migriranju mladih prethodi razočaranje i frustracija ili pak doživljaj nasilja, zlostavljanja ili zapuštanja od strane obitelji. Mladi se stoga znaju odlučiti pobjeći iz takvih disfunkcionalnih obitelji u potrazi za boljim životom (Cimerman, 2005). Loši su obiteljski odnosi, nakon siromaštva, drugi po važnosti rizičan čimbenik i za djevojke koje se vrbuje u svrhu seksualnog iskorištavanja. Vrbovatelji traže djevojke koje su u svađi s obitelji jer su takve djevojke ranjivije i podložnije manipulaciji. U takvoj situaciji trgovci ljudima pojavljuju se kao njihovi „spasitelji“, nude im zaruke, ženidbu i bolji život u drugoj državi (Raboteg-Šarić, Bouillet, Marinović, 2007).

Diskriminacija žena i djevojaka značajno pridonosi činjenici da su one češće žrtve trgovanja ljudima (Komarić, 2005). U nekim društvima od djevojaka se očekuje da ne moraju biti dobro obrazovane te da žrtvuju svoju budućnost za potrebe obitelji ili braće. Zbog toga ih se može poslati na rad daleko od kuće s obzirom da se smatra kako su one za obitelj ionako slabija investicija nego muška djeca. U takvim su društvima često razvijeni i prinudni brakovi (Raboteg-Šarić, Bouillet, Marinović, 2007).

Neodgovarajuća zakonska regulativa također pridonosi pojavi trgovanja ljudima. Trgovanje ljudima složena je zločinačka djelatnost koja uključuje različite događaje i procese, a zakonska regulativa obično nije u skladu s navedenim. Kazneni zakoni značajnog broja zemalja ne sadrže definiciju posebnog kaznenog djela trgovanja ljudima pa se trgovci kažnjavaju u okviru postojećih zakona ili se pak ne kažnjavaju uopće (Doležal, 2007). U mnogim je državama zabilježena i korupcija unutar policije i sudstva, što dodatno otežava provedbu zakona i suzbijanje trgovanja ljudima.

Nedovoljna informiranost i znanje o ovoj pojavi, podjednako među mladima i njihovim obiteljima, ali i stručnjacima koji s njima rade, također se smatra jednim od uzroka sve većeg razmjera trgovanja ljudima. Medijska pokrivenost slučajevima trgovanja ljudima nedostatna je, a često se ovaj problem umanjuje te se poistovjećuje samo s nekim skupinama stranih državljanke ili samo s nekim stranim državama. Kao posljedica toga prevladava mišljenje da se to događa negdje drugdje ili nekom drugom, a takvom stavu pridonose i

predrasude prema žrtvama seksualnog iskorištavanja. Stoga je u svrhu učinkovite prevencije i borbe protiv trgovanja ljudima, potrebno više senzibilizirati i informirati javnost o ovoj pojavi (Raboteg-Šarić, Bouillet, Marinović, 2007).

### **2.3. Problem trgovanja ljudima u Republici Hrvatskoj**

Republika Hrvatska problemom trgovanja ljudima zahvaćena je zastupljenošću sva tri glavna pojavna oblika. U našoj su zemlji tako zabilježeni slučajevi vrbovanja, ali i tranzita, odnosno prijevoza žrtava trgovanja ljudima preko zemlje. Ulaskom Rumunjske i Bugarske u članstvo Europske unije zabilježen je pad otkrivenosti ovog oblika kriminaliteta počinjenog u tranzitu kroz Republiku Hrvatsku. Ipak, zabilježeni su neki drugi slučajevi koji ukazuju na činjenicu da je Republika Hrvatska u određenoj mjeri i odredište za žrtve trgovanja ljudima, a ovi su podatci pokazatelj toga da se trgovanjem ljudima bave dobro organizirane kriminalne skupine koje malo toga prepuštaju slučaju. O njihovoj organiziranosti govori i činjenica da ih čak niti državne granice ne uspijevaju spriječiti u tome da u organiziranom kriminalu djeluju u više zemalja istovremeno (Latković, 2014).

Trgovanje ljudima kao kriminalna aktivnost u Republici Hrvatskoj najčešće se određuje kao seksualna eksploatacija mlađih ženskih osoba, koje u ukupnom broju čine preko 86% žrtava. Zabilježeni slučajevi trgovanja ljudima u Hrvatskoj ukazuju da ovaj oblik kriminaliteta ne zahvaća samo strane državljanke kao potencijalne žrtve, već i državljanke Republike Hrvatske, koje su u proces trgovanja ljudima regrutirane putem obmana kroz obećanja o zaposlenju i poslovima čuvanja djece, i to tako da su se nad njima primijenile metode vrbovanja putem oglasa ili putem osoba koje su im već od ranije poznate. Ovakav način počinjenja kaznenog djela trgovanja ljudima do sada je u više navrata evidentiran na području Šibensko-kninske županije, Grada Zagreba, Zagrebačke županije, Primorsko-goranske županije, Koprivničko-križevačke županije, Brodsko-posavske županije te Sisačko-moslavačke županije (Veber, Koštić, 2011).

Osim seksualne eksploatacije koja je najčešće zastupljena u slučajevima trgovanja ljudima, u Republici Hrvatskoj sve je izraženija i radna eksploatacija. Trenutno stanje tako karakterizira povećanje radne eksploatacije muškaraca mlađe životne dobi, koje počinitelji drže u izrazito nehumanim uvjetima primjenjujući nad njima fizičku silu kao kontrolni mehanizam te izolaciju i prijetnju pravnim postupkom u svezi s njihovim nezakonitim boravkom u Republici Hrvatskoj. Žrtve ovog oblika eksploatacije radno su eksploatirane na seoskim imanjima i obrtima u vlasništvu počinitelja, bilo da je riječ o eksploataciji dovršenoj u Republici Hrvatskoj ili u inozemstvu (Veber, Koštić, 2011).

### **2.3.1. *Moguće opasnosti od trgovanja ljudima za mlade u Republici Hrvatskoj***

Ranije je spomenuto da se mogući uzroci zbog kojih dolazi do trgovanja ljudima često nalaze u širem socijalnom kontekstu. Pritom se u obzir treba uzeti i činjenica da se Republika Hrvatska nalazi u okruženju država u kojima je rašireno trgovanje ženama, posebice u svrhu seksualnog iskorištavanja. Uz to, kao i većina zemalja Jugoistočne Europe, Republika Hrvatska prolazila je socijalnu, političku i gospodarsku tranziciju, a upravo se takav društveni kontekst povezuje s opasnostima od trgovanja ljudima (Raboteg-Šarić, Bouillet, Marinović, 2007).

S obzirom da se kao najčešći razlozi zbog kojih žrtve upadaju u zamku trgovaca ljudima ističu loša ekonomska situacija, besperspektivnost te želja za većom zaradom (Cimerman, 2005), u ovom je kontekstu potrebno razmotriti i situaciju u našoj državi. Podatci istraživanja provedenih u Republici Hrvatskoj pokazuju da se, unatoč razmjerno povoljnim objektivnim pokazateljima, velik broj građana zbog pada životnog standarda tijekom ratnih tranzicijskih godina i nezadovoljstva zbog sve većih nejednakosti u društvu doživljava siromašnima (Šućur, 2001 prema Raboteg-Šarić, Bouillet, Marinović, 2007). Najvažnijim se uzrokom nejednakosti u društvu pritom smatra nezaposlenost. Stopa nezaposlenosti u Republici Hrvatskoj izrazito je visoka, osobito među mladima. Istraživanja pokazuju da mladi ljudi ocjenjuju da im u našem društvu najveći problem predstavljaju nezaposlenost i slabe mogućnosti zapošljavanja (Raboteg-Šarić, Rogić 2002, Štimac Radin, 2002a prema Raboteg-Šarić, Bouillet, Marinović, 2007).

Posljedica je toga sve veća uključenost mladih ljudi u neformalno tržište rada, što pokazuju i rezultati provedenih istraživanja. U anketnom istraživanju na reprezentativnom uzorku mladih uzrasta od 15 do 29 godina, više od trećine ispitanika (38,5%) odgovorilo je da su za život do sada zarađivali obavljajući poslove na crno, a čak se više od četvrtine njih (28,9%) izjasnilo kako si jedino na ovaj način mogu pribaviti sredstva potrebna za život. Pokazalo se također da je velik broj mladih ljudi spreman otići u inozemstvo na duže vrijeme, a ukoliko bi im se u inozemstvu ponudio dobro plaćen posao, odmah bi ga prihvatilo 28% mladih (Štimac, Radan, 2002).

Za mlade ljude iz ruralnih područja problem stvara i slabija prometna povezanost s većim središtima, a uz niži životni standard u mjestu njihova boravka, jedan od važnijih razloga zbog kojeg bi se mladi odlučili na odlazak iz svojeg mjesta jest i loša nematerijalna kakvoća života koja se ogleda u nedostatku različitih kulturnih, zabavnih i sportskih aktivnosti



za provođenje slobodnog vremena (Raboteg-Šarić, Rogić, 2002 prema Raboteg-Šarić, Bouillet, Marinović, 2007). U tom kontekstu, značajan broj mladih ljudi na svoju budućnost u Republici Hrvatskoj ne gleda optimistično. Podatci provedenih istraživanja ukazuju da među mladima ima dosta onih koji imaju nerealno visoka očekivanja o boljim mogućnostima koje im se pružaju u nekoj od država Zapadne Europe, ali i znatan broj onih koji su spremni na duže vrijeme otići u inozemstvo. Osim toga, pokazalo se da se značajno povećava i broj mladih na crnom tržištu rada, što dodatno povećava rizik od trgovanja ljudima. Sve navedeno upućuje na potrebu za prevencijom i informiranjem mladih o pojavi trgovanja ljudima s obzirom da se nedovoljna informiranost i pogrešni stavovi smatraju rizičnim čimbenicima za moguće žrtve trgovanja ljudima (Raboteg-Šarić, Bouillet, Marinović, 2007).

#### **2.4. Prevencija trgovanja ljudima**

Uzimajući u obzir kompleksnu i raznovrsnu prirodu problema trgovanja ljudima i njegovih glavnih uzročnika, učinkovita se strategija sprječavanja trgovanja ljudima ne smije ograničiti samo na kažnjavanje trgovaca ljudima, već države trebaju poduzeti odgovarajuće mjere u prevenciji ovog problema. Prije svega, potrebno je podizanje razine svijesti o problematici trgovanja ljudima (Kartusch, 2001 prema Doležal, 2007). Budući da osobe koje migriraju često nemaju pristup informacijama, prinuđene su pomoć pri pronalaženju posla potražiti kod različitih posrednika, koji ujedno mogu biti krijumčari koji im pomažu u prijelasku preko državne granice, ali i trgovci ljudima. Kampanje za podizanje svijesti većeg broja ljudi stoga predstavljaju važan dio preventivnog programa, a osobama pružaju informacije o potencijalnim opasnostima vezanim uz mogućnost zapošljavanja u inozemstvu. Naglasak bi se pritom trebao staviti na pružanje informacija o stvarnim zaradama za obavljanje određenih poslova u stranim državama kako bi potencijalni migranti mogli procijeniti u kojoj su mjeri različite poslovne ponude realne. Takve bi se kampanje prije svega trebale provoditi u državama porijekla uz suradnju različitih vladinih i nevladinih organizacija, a potrebno je pritom osigurati i adekvatnu financijsku potporu (Doležal, 2007).

Prilikom planiranja strategije za prevenciju ljudima u obzir je neophodno uzeti i pitanje uloge spola u društvu, s obzirom da se uz problem trgovanja ljudima često veže i problem spolne diskriminacije. Spol je društvena kategorija koja je često osnova diskriminacije i neravnopravnosti jer osobe dijeli na samo dvije kategorije. Međutim, spol nije jedina kategorija podjele među ljudima u nekom društvu. Procesom socijalizacije djeca se uče ponašati i zauzimati stavove koji su društveno prihvatljivi za njihov spol. Naučenim ponašanjem stvara se rod, društveno uobičajena definicija muškarca i žene. Rodna se

socijalizacija provodi kroz različite društvene institucije, prije svega obitelj i školu (Komarić, 2005). Stoga je važno staviti naglasak i na osvješćivanje obitelji o ovim problemima jer se putem obitelji može osigurati njihova primarna prevencija. Podršku obiteljima trebalo bi pritom pružiti na različite načine - pružanjem podrške stručnih osoba, organiziranjem različitih edukacija za obitelji i sličnim načinima. Preveniranje rizika određenih grupa koje su najčešće podložne vrbovanju trgovaca ljudima, kao što su žene ili djece, u okviru socijalnih i zakonskih sustava zahtijeva multidisciplinarni pristup te suradnju različitih ustanova i institucija.

Određene ustanove, primjerice škole, u svoj program uključuju prevenciju trgovanja ljudima, međutim njoj se najčešće pridaje minimalna ili gotovo nikakva pozornost. Razlog se pritom ne treba tražiti u nezainteresiranosti ili inertnosti odgovornih, već u nedovoljnom pristupu informacijama i edukacijama za stručne suradnike koji na prevenciji, putem različitih radionica, rade s učenicima i njihovim roditeljima. Stoga se kao važnim ističe potreba za usmjeravanjem na škole u svim područjima Republike Hrvatske, osobito ruralnim područjima čiji su stanovnici nerijetko manje informirani od gradskog stanovništva, a potrebno je također osigurati i edukaciju samih stručnih suradnika (Doležal, 2007).

Važno je usmjeriti se i na fakultete koje pohađa značajan broj mladih ljudi. Ne znajući što stoji iza određenih oglasa s ponudama posla u inozemstvu, mladi mogu lako postati žrtvama trgovanja ljudima, stoga ih je važno informirati o problemu trgovanja ljudima i mogućim opasnostima vezanim uz ovaj problem. Problematika trgovanja ljudima traži veću pažnju i aktualne spoznaje o ovom problemu, posebno u području društveno-humanističkih znanosti. Stoga bi, posebno na fakultetima društveno-humanističkog znanstvenog područja, osim u svrhu informiranja studenata o vlastitoj zaštiti, tema trgovanja ljudima trebala biti zastupljena u većoj mjeri i zbog razvijanja specifičnih znanja i kompetencija budućih stručnjaka koji će se baviti prevencijom ovog problema ili pružanjem pomoći i podrške žrtvama trgovanja ljudima (Busch Nsonwu i sur., 2015). Pritom se posebno ističu i stručnjaci poput pedagoga koji će kroz svoj budući rad djelovati na području prevencije problema trgovanja ljudima putem edukacije učenika i njihovih roditelja.

Osim potencijalnim žrtvama, informativne kampanje kroz medije trebaju se obratiti i cjelokupnoj javnosti, zakonodavnim vlastima i ostalim profesionalnim službama za koje postoji vjerojatnost da su u kontaktu s potencijalnim žrtvama trgovanja ljudima (Kartusch, 2011, prema Doležal, 2007). Potrebno je spomenuti i važnost podizanja svijesti o ovom problemu koja može utjecati na povećanje razumijevanja i suosjećanja za one koji su bili žrtvama trgovanja ljudima kako bi se spriječila njihova stigmatizacija (Veber, Košić, 2011).

### 3. METODOLOGIJA EMPIRIJSKOG ISTRAŽIVANJA

#### 3.1. Predmet istraživanja

Trgovanje ljudima (eng. *human trafficking*) oblik je organiziranog kriminaliteta koji poprima sve šire razmjere, a u posljednjih nekoliko godina ovom se problemu pridaje sve veća pozornost i u Republici Hrvatskoj. Ovaj se zločin smatra unosnim poslom s razmjerno malim rizicima, a kaznena djela trgovanja ljudima u mnogim zemljama nisu pravno definirana, dok su kazne za trgovanje ljudima znatno manje u odnosu na kazne za trgovanje drogama ili oružjem. Nakon droge i oružja, trgovanje je ljudima treći po veličini zločinački posao u svijetu koji, prema nekim procjenama, trgovcima donosi dobit od 12 milijardi američkih dolara godišnje (Raboteg-Šarić, Bouillet, Marinović, 2007).

Hrvatska je dosad uglavnom spominjana kao tranzitna država trgovanja ljudima na putu za zapadnu Europu, ali neki noviji pokazatelji govore da je Hrvatska osim tranzitne i odredišna zemlja, ali i zemlja iz koje se vrbuju žrtve trgovanja ljudima. Nacionalnim je planom za suzbijanje trgovanja ljudima, među ostalim mjerama, predviđeno utvrđivanje rizičnih čimbenika koji uvjetuju trgovanje ljudima, pritom se posebno osvrćući na žene, djecu i mlade, što uključuje poduzimanje preventivnih radnji i mjera u cilju otkrivanja i sprječavanja pojave trgovanja ljudima u Republici Hrvatskoj. Nacionalnim su planom u tu svrhu predviđene i različite edukacije djece, mladih i žena za koje je zaduženo Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa (Göttlicher, 2002).

Dosadašnja su se istraživanja ovog problema u Republici Hrvatskoj uglavnom provodila na mladima osnovnoškolskog i srednjoškolskog uzrasta, dok se mišljenje studenata, kao jedne od potencijalno rizičnih skupina mladih, o ovom problemu nije istraživalo. S obzirom da će se mnogi studenti nakon završetka studija naći pred odlukama o nastavku daljnjeg školovanja i stručnog usavršavanja, ulasku na tržište rada te zapošljavanju, potencijalno su jedna od društveno ranjivih skupina, tim više što su dosad provedena istraživanja pokazala kako mladi ljudi ocjenjuju da im u Republici Hrvatskoj najveći problem predstavljaju nezaposlenost te slabe mogućnosti zapošljavanja (Raboteg-Šarić, Rogić, 2002; Štimac Radan, 2002 prema Raboteg-Šarić, Bouillet, Marinović, 2007). Posljedica je toga znatan broj mladih ljudi koji izražava želju za nastavkom školovanja i zapošljavanjem u drugim državama, stoga je nužno zapitati se jesu li studenti upoznati s problemom trgovanja ljudima te koliko su svjesni mogućih opasnosti vezanih uz ovaj problem. Nedovoljna informiranost i pogrešni stavovi u odnosu na pojavu trgovanja ljudima smatraju se rizičnim čimbenicima za moguće žrtve, a mladi koji nisu svjesni opasnosti teže će se obraniti od

pokušaja iskorištavanja i vrbovanja vještih trgovaca ljudima (Raboteg-Šarić, Bouillet, Marinović, 2005).

### **3.2. Cilj i zadaci istraživanja**

Cilj je ovog istraživanja ispitati mišljenja studenata Sveučilišta u Rijeci o problemu trgovanja ljudima, odnosno ispitati koliko su studenti Sveučilišta u Rijeci upoznati s trgovanjem ljudima, kakva su njihova iskustva i stavovi o trgovanju ljudima te koliko su svjesni opasnosti da bi i sami mogli postati žrtvama trgovanja ljudima. Opći cilj istraživanja proveden je kroz nekoliko istraživačkih zadataka:

1. Ispitati profesionalne namjere, namjere zapošljavanja u inozemstvu te namjere migriranja studenata Sveučilišta u Rijeci u drugu državu;
2. Ispitati upoznatost studenata Sveučilišta u Rijeci s problemom trgovanja ljudima;
3. Ispitati mišljenja i stavove studenata Sveučilišta u Rijeci o trgovanju ljudima, žrtvama trgovanja ljudima, trgovcima ljudima te njihovu percepciju opasnosti pri zapošljavanju u inozemstvu.

### **3.3. Hipoteze i varijable**

S obzirom na navedeni cilj i zadatke istraživanja, postavljeno je nekoliko hipoteza:

H1: Visoka stopa nezaposlenosti u Republici Hrvatskoj za posljedicu ima razmišljanje studenata o zapošljavanju u inozemstvu i migriranju u drugu državu.

H2: Studenti su o problemu trgovanja ljudima upoznati i informirani putem medija.

H3: Postoji razlika u ocjeni rizičnosti poslova za djevojke i mladiće, pri čemu studenti iste poslove ocjenjuju rizičnijima za djevojke.

U ovom su istraživanju nezavisne varijable spol, dob, županija, fakultet, razina i godina studija. Zavisne su varijable nastavak studija i namjera zapošljavanja u inozemstvu, namjera migriranja u drugu državu te upoznatost s problemom i mišljenje o problemu trgovanja ljudima. Budući da je ispitivanje namjera nastavka studija, zapošljavanja u inozemstvu te migriranja u drugu državu nezaobilazan dio istraživanja, od studenata se tražilo da se izjasne jesu li razmišljali o navedenom. Navedene su zavisne varijable operacionalizirane s obzirom na pozitivan i negativan odgovor, a ponuđena je i opcija za one koji nisu sigurni. Najmeru migriranja studenata u drugu državu moguće je razlučiti i s obzirom na motive za njihov odlazak, a namjeru zapošljavanja u inozemstvu s obzirom na poslove koje bi studenti pritom prihvatili. Upoznatost s problemom trgovanja ljudima također je operacionalizirana s obzirom na pozitivan i negativan odgovor te opciju za one koji nisu

sigurni, a ispitanici koji su se odlučili za pozitivan odgovor također su mogli izabrati i različite načine informiranja koji su im pritom ponuđeni. Mišljenje o trgovanju ljudima operacionalizirano je nizom ljestvica procjena Likertova tipa na kojima su studenti procjenjivali rizičnost pojedinih poslova za djevojke i mladiće, pouzdanost izvora informacija za zapošljavanje u inozemstvu te izražavali slaganje s tvrdnjama koje se odnose na problem trgovanja ljudima. Također, studenti su mišljenje mogli izraziti i procjenom razmjera problema trgovanja ljudima u Hrvatskoj, pripisivanjem odgovornosti za informiranje i savjetovanje mladih o ovom problemu, pripisivanjem odgovornosti za problem trgovanja ljudima općenito te prijedlogom što bi trebalo učiniti u borbi protiv trgovanja ljudima.

### **3.4. Obilježja uzorka sudionika istraživanja**

Uzorak istraživanja je neprobabilistički, prigodni uzorak. Istraživanje je obuhvatilo ukupno 104 studenta Sveučilišta u Rijeci, od čega je njih 59 (56,73%) ženskog, a 45 (43,27%) muškog spola. Studenti dolaze iz različitih dijelova Republike Hrvatske – Iz Sjeverozapadne Hrvatske dolazi 23,1%, iz Središnje i Istočne Hrvatske 30,8% te iz Jadranske Hrvatske 46,2% studenata. U uzorak su ušli studenti preddiplomskih sveučilišnih (62,5%) i preddiplomskih stručnih studija (22,1%), diplomskih sveučilišnih (8,7%) i specijalističkih diplomskih stručnih studija (5,8%) te integriranih sveučilišnih studija (1,0%) koji studiraju na fakultetima Sveučilišta u Rijeci. Na studijima društvenog i humanističkog znanstvenog područja studira 36,5% studenata, na studijima prirodnog znanstvenog područja njih 23,1%, na studijima tehničkog znanstvenog područja njih 21,2%, na studijima medicinskog znanstvenog područja njih 17,3% te na studijima umjetničkog područja 1,9% studenata. Prvu godinu studija pohađa 36,5%, drugu 31,7%, treću 24,0%, četvrtu 3,8%, petu 2,9% te šestu 1,0% studenata. Prosječna je dob sudionika istraživanja 20,59 godina (SD=1,48).

### **3.5. Instrument istraživanja, postupak prikupljanja, obrada i analiza podataka**

Podaci za istraživanje prikupljeni su kvantitativnom metodom prikupljanja podataka (Milas, 2005). Za potrebe istraživanja izrađen je anketni upitnik od 25 pitanja zatvorenog i otvorenog tipa, od kojih neka od pitanja uključuju dodatna pitanja, ljestvice procjena Likertova tipa te niz predloženih odgovora. Prije izrade upitnika proučena je dostupna literatura o problemu trgovanja ljudima koja je poslužila u definiranju varijabli uključenih u upitnik primijenjen u istraživanju, a prilikom izrade upitnika konzultirani su i stručnjaci za temu trgovanja ljudima iz Ministarstva unutarnjih poslova Republike Hrvatske te Hrvatskog Crvenog Križa. Anketni je upitnik podijeljen u nekoliko odvojenih dijelova kako bi se

izbjegao moguć utjecaj pojedinih pitanja na neke odgovore studenata. Vrijeme potrebno za ispunjavanje anketnog upitnika bilo je 10-ak minuta.

Na početku anketnog upitnika napisana je opća uputa u kojoj je objašnjena svrha istraživanja te je posebno naglašeno da je istraživanje anonimno i da će se dobiveni rezultati istraživanja koristiti za potrebe pisanja istraživačkog rada. Tema istraživanja napisana je na kraju upitnika kako ne bi utjecala na vjerodostojnost odgovora studenata. Prvi dio upitnika sadržavao je pitanja vezana uz opće podatke ispitanika, kao što su: spol i dob ispitanika, županija iz koje dolaze, fakultet koji pohađaju te razina i godina studija. Drugi je dio upitnika sadržavao pitanja o planovima studenata vezanim za budućnost, pri čemu se naglasak stavio na školovanje i rad u inozemstvu. Postavljena su se pitanja odnosila na ispitivanje mišljenja o nastavku školovanja u inozemstvu, različitim povremenim sezonskim poslovima koji se nude mladima u inozemstvu te namjerama migriranja u druge države. Trećim se dijelom upitnika ispitivala opća informiranost studenata o trgovanju ljudima, izvori informacija o ovom problemu te stavovi studenata prema trgovanju ljudima, žrtvama trgovanja ljudima i trgovcima ljudima. Također, detaljnije su se ispitali i stavovi studenata o opasnostima vezanim uz zapošljavanje u inozemstvu. Primjer anketnog upitnika s pitanjima korištenim u istraživanju nalazi se u prilogima (Prilog 1.).

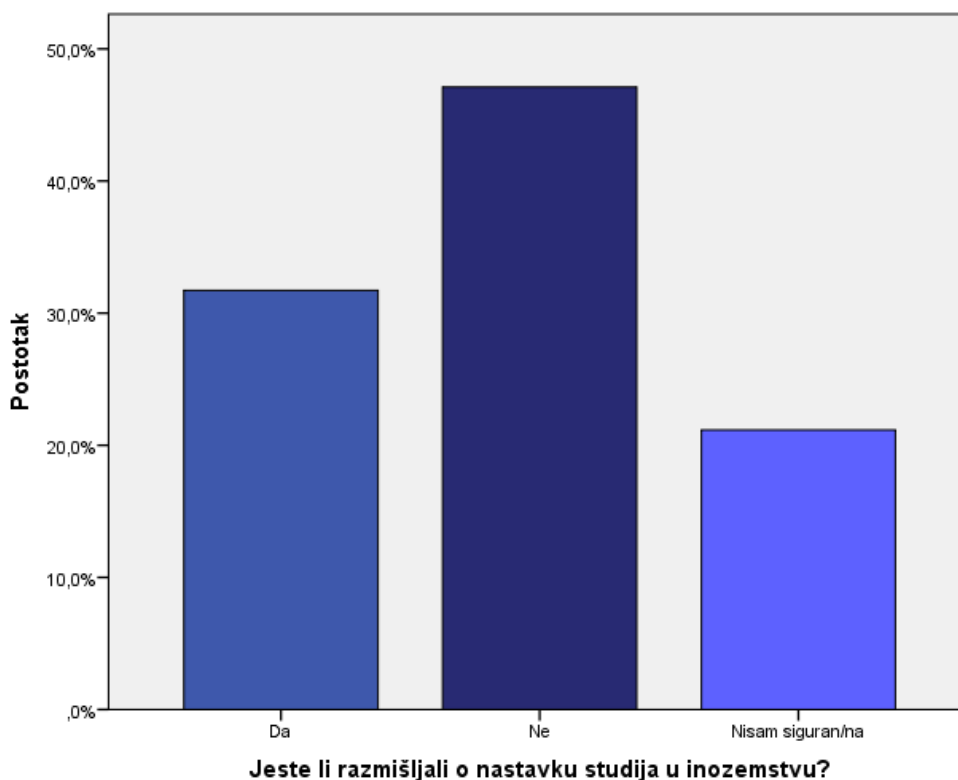
Anketni je upitnik nakon izrade prebačen u on-line verziju i poslan na ispunjavanje studentima Sveučilišta u Rijeci. On-line anketni upitnik ispunilo je ukupno 104 studenta Sveučilišta u Rijeci, od čega su sva 104 anketna upitnika valjana te su svi upitnici uvršteni u analizu podataka. Istraživanje se provodilo u svibnju 2017. godine. Za obradu podataka korišten je statistički program IBM SPSS Statistics 22, a prilikom obrade podataka korištene su metode univarijantne statistike - frekvencije, postoci, aritmetička sredina te standardna devijacija. Rezultati istraživanja grupirani su, interpretirani i analizirani u skladu s postavljenim zadacima istraživanja. Zadaci istraživanja odnosili su se na ispitivanje profesionalnih namjera, namjera zapošljavanja u inozemstvu te namjera migriranja studenata Sveučilišta u Rijeci u drugu državu, zatim na ispitivanje upoznatosti studenata Sveučilišta u Rijeci s problemom trgovanja ljudima te naposljetku na ispitivanje mišljenja i stavova studenata Sveučilišta u Rijeci o trgovanju ljudima, žrtvama trgovanja ljudima, trgovcima ljudima te njihovu percepciju opasnosti pri zapošljavanju u inozemstvu.

## 4. ANALIZA I INTERPRETACIJA REZULTATA

### 4.1. Profesionalne namjere, zapošljavanje u inozemstvu i namjere migriranja u drugu državu

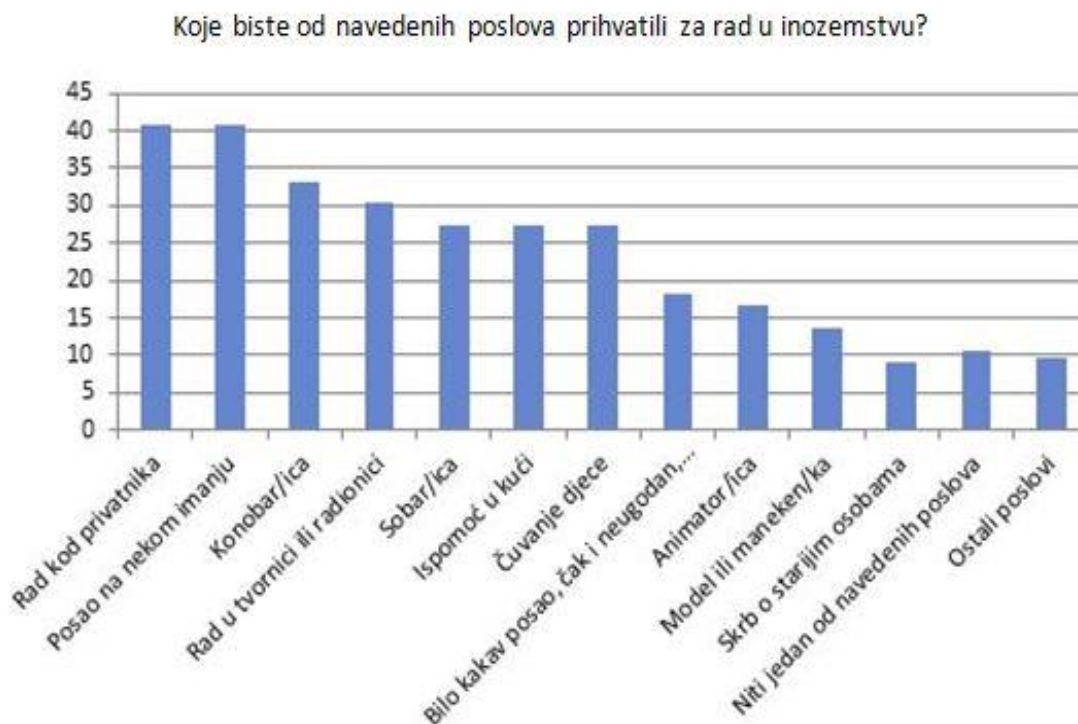
#### 4.1.1. Namjere školovanja, povremeni sezonski rad u inozemstvu i prihvatljivi poslovi

Na pitanje o tome jesu li razmišljali o nastavku studija u inozemstvu, studenti odgovaraju podijeljeno (Slika 1.) O nastavku studija u inozemstvu razmišljalo je 31,7% studenata, dok se njih 47,1% izjasnilo kako o nastavku studija u inozemstvu nisu razmišljali. Nešto više od petine studenata (21,2%) na postavljeno je pitanje odgovorilo da nisu sigurni.



Slika 1. Namjere školovanja u inozemstvu

Više od polovine studenata, njih 56,7%, razmišljalo je o zapošljavanju u inozemstvu na kraće vrijeme, primjerice za vrijeme ljetne sezone, dok njih 8,7% tvrdi da nije sigurno. O zapošljavanju u inozemstvu na kraće vrijeme nije razmišljalo 34,6% studenata. Studenti koji su na prethodno pitanje odgovorili da su razmišljali o zapošljavanju u inozemstvu na kraće vrijeme te neki od studenata koji nisu sigurni (N=66), odgovarali su na pitanje koje bi od navedenih poslova prihvatili za rad u inozemstvu označavanjem jednog ili više ponuđenih odgovora. Udio studenata koji su prihvatljivima naveli različite poslove prikazan je na slici 2.



Slika 2. Poslovi za rad u inozemstvu

Najviše studenata, njih 40,9%, u inozemstvu bi prihvatilo rad kod privatnika (bilo koje vrste), a u istom postotku (40,9%) studenti bi prihvatili i posao na nekom imanju (branje voća, povrća i sl.). Posao konobar/ice prihvatilo bi njih 33,3%, neznatno manje njih (30,3%) prihvatilo bi rad u tvornici ili radionici, a 27,3% studenata radilo bi kao sobar/ica. Nešto više od četvrtine studenata (27,3%) radilo bi kao ispomoć u kućanskim poslovima, dok bi jednak broj njih (27,3%) prihvatilo posao čuvanja djece. Čak 18,2% studenata navodi kako bi za rad u inozemstvu prihvatilo bilo kakav posao, čak i neugodan, uz uvjet da je dobro plaćen. Kao animator/ica u hotelima, barovima, noćnim klubovima i slično (npr. plesač/ica, pjevač/ica) radilo bi 16,7% studenata, a njih 13,6% radilo bi kao model ili maneken/ka. Najmanje bi studenata (9,1%) prihvatilo posao skrbi o starijim osobama, a 10,6% studenata za rad u inozemstvu ne bi prihvatilo niti jedan od navedenih poslova. Neki drugi posao prihvatilo bi njih 15,2% pri čemu studenti najčešće navode poslove u struci (*Asistent na fakultetu; Glumica; gluma; Rad u banci ili nekoj ustanovi; Rad u struci ili nešto slično tome; učiteljica; Nisam razmišljala o tome; U struci; Izrada web stranica, aplikacija...; programer*).



Poslovi	Postotak ispitanika (%)		
	Studentice (N=35)	Studenti (N=31)	Svi (N=66)
Model ili maneken/ka	8,6	19,4	13,6
Konobar/ica	42,9	22,6	33,3
Animator/ica (plesać/ica, pjevač/ica)	20,0	12,9	16,7
Sobar/ica	34,3	19,4	27,3
Rad u tvornici ili radionici	11,4	51,6	30,3
Rad kod privatnika (bilo koje vrste)	34,3	48,4	40,9
Posao na nekom imanju (branje voća, povrća i sl.)	40,0	41,9	40,9
Ispomoć u kućanskim poslovima	28,6	25,8	27,3
Čuvanje djece	42,9	9,7	27,3
Skrb o starijim osobama	11,4	6,5	9,1
Bilo kakav posao, čak i neugodan uz uvjet da je dobro plaćen	11,4	25,8	18,2
Niti jedan od navedenih poslova	11,4	9,7	10,6
Ostali poslovi	14,3	16,1	15,2

*Tablica 1. Postotak studenata koji bi prihvatili određene poslove u inozemstvu na kraće vrijeme, primjerice za vrijeme ljetne sezone*

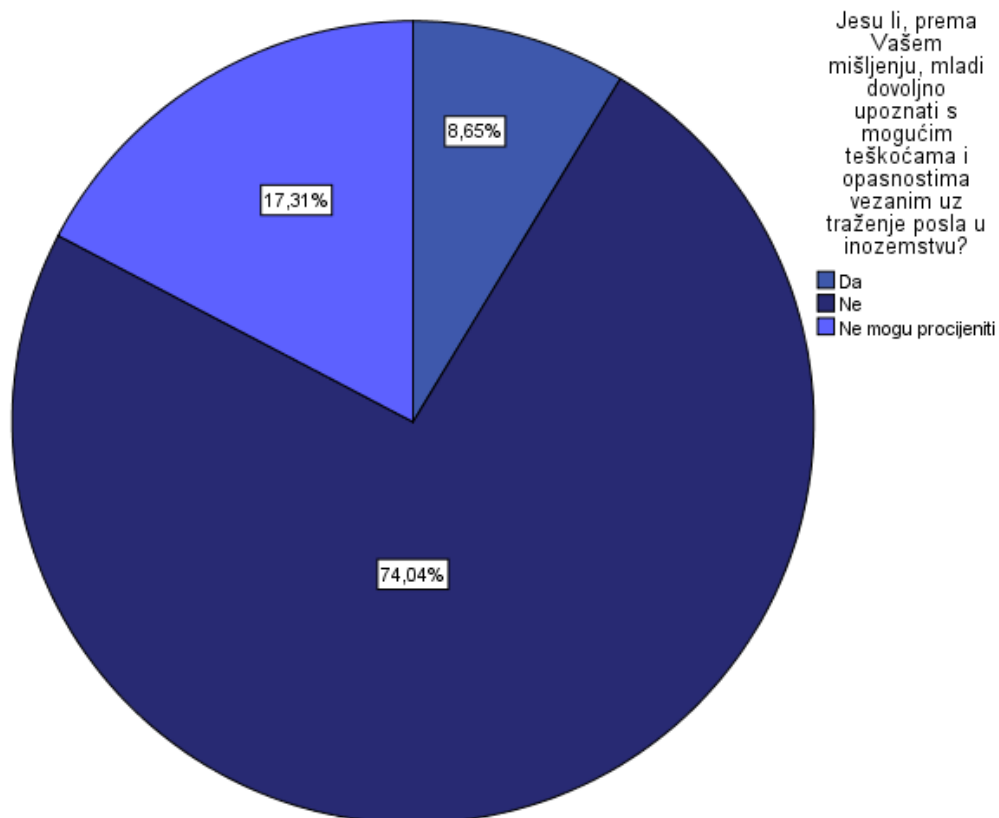
Studentice najprihvatljivijim smatraju posao konobarice i čuvanje djece, a navedene bi poslove u inozemstvu prihvatilo njih 42,9% (Tablica 1.). Prihvatljivim smatraju i posao na nekom imanju (branje voća, povrća i sl.) koji bi prihvatilo 40,0% njih. Posao sobarice i rad kod privatnika (bilo koje vrste) prihvatilo bi 34,3% studentica, dok njih 28,6% prihvatljivim smatra ispomoć u kućanskim poslovima. Najmanje prihvatljivim poslom za rad u inozemstvu studentice smatraju posao modela ili manekenke, a ovaj bi posao prihvatilo njih 8,6%. Za razliku od studentica, studentima je najprihvatljiviji rad u tvornici ili radionici koji bi prihvatilo 51,6% njih. Slično kao i studentice, studenti prihvatljivim poslovima smatraju rad kod privatnika (bilo koje vrste) (48,4%) te posao na nekom imanju (branje voća, povrća i sl.) (41,9%). Četvrtina studenata (25,8%) radilo bi kao ispomoć u kućanskim poslovima, a u istom postotku (25,8)% studenti bi prihvatili i bilo kakav posao, čak i neugodan, uz uvjet da je dobro plaćen. Najmanje prihvatljivim poslovima za rad u inozemstvu studenti smatraju posao čuvanja djece (9,7%) kao i skrbi o starijim osobama (6,5%).

Rezultati istraživanja provedenog u Hrvatskoj 2004. godine u svrhu ispitivanja znanja, stavova i iskustava hrvatskih srednjoškolaca u odnosu na problem trgovanja ljudima, upućuju na to da djevojke najprihvatljivijim smatraju posao čuvanja djece, koji bi prihvatilo njih 57,9%. Svaka bi peta učenica prihvatila posao modela ili manekenke, a potom i poslove ispomoći u nečijem kućanstvu, posao konobarice te posao sobarice. Učenicima je najprihvatljiviji rad u tvornici, radionici ili rad kod privatnika koje bi prihvatilo njih 40,6%. Najmanje privlačnim poslom učenice smatraju posao zabavljačice u hotelima ili barovima, dok učenici najmanje privlačnim poslom smatraju skrb o starijim osobama (Raboteg-Šarić,

Bouillet, Marinović, 2007). Usporedbom rezultata ovih dvaju istraživanja, dosljednim su se pokazali podatci da su djevojkama najprihvatljiviji poslovi čuvanja djece, posao konobarice i sobarice te ispomoć u kućanskim poslovima. Također, dosljednim su se pokazali podatci o tome da su rad u tvornici, radionici ili rad kod privatnika najprihvatljiviji poslovi za mladiće, kao i podatak u kojem mladići najmanje prihvatljivim poslom smatraju skrb o starijim osobama.

#### 4.1.2. Ocjena pouzdanosti informacija o zapošljavanju i opasnosti vezanih uz traženje posla

Čak 74,0% studenata smatra da mladi nisu dovoljno upoznati s mogućim teškoćama i opasnostima vezanim uz traženje posla u inozemstvu, a tek 8,7% studenata smatra kako su mladi dovoljno upoznati s mogućim teškoćama i opasnostima vezanim uz traženje posla u inozemstvu (Slika 3.). Gotovo petina studenata (17,3%) odlučila se za odgovor da ne mogu procijeniti jesu li mladi dovoljno upoznati s mogućim teškoćama i opasnostima vezanim uz traženje posla u inozemstvu što također ukazuje na nedovoljnu informiranost mladih o ovoj temi.



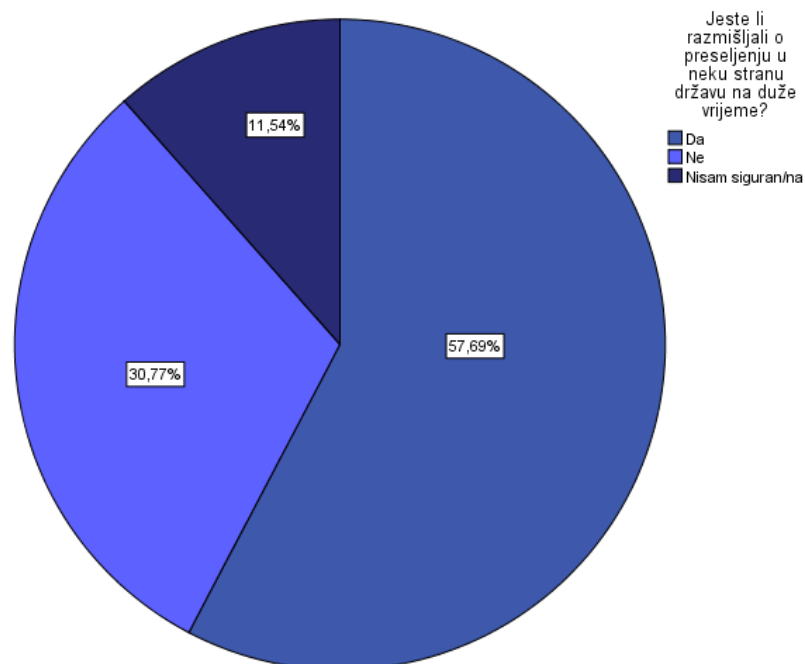
Slika 3. Upoznatost mladih s teškoćama i opasnostima vezanim uz traženje posla u inozemstvu

Tablica 2. sadrži podatke o procjeni studenata o pouzdanosti izvora informacija za traženje posla. Na ljestvici od 1 („U potpunosti su nepouzđani“), 2 („nepouzđani su“), 3 („niti su nepouzđani niti su pouzđani“), 4 („pouzđani su“) i 5 („u potpunosti su pouzđani“), najveća je prosječna procjena vezana uz zakonitu agenciju za zapošljavanje (M=4.08, SD=0.844). Da je zakonita agencija za zapošljavanje potpuno pouzđan izvor informacija procjenjuje 33,7% studenata, dok njih 45,2% procjenjuje kako je agencija za zapošljavanje pouzđan izvor. Osim zakonite agencije za zapošljavanje, studenti pouzđanim izvorima procjenjuju i studentski servis (M=3.60, SD=1.066) te preporuke za posao od bliže rodbine (M=3.52, SD=0.812). Niti pouzđanim niti nepouzđanim izvorom studenti procjenjuju preporuke za posao od prijatelja i poznanika (M=3.13, SD=0.946). Nepouzđanim izvorima za traženje posla studenti procjenjuju izvore informacija iz medija. Pritom su televizija i radio (M=2.47, SD=1.024) procijenjeni nešto pouzđanijim izvorom u odnosu na ostale navedene medije. Najnepouzđanijim su izvorima informacija za traženje posla studenti procijenili informacije i oglase na internetu (M=2.25, SD=0.911) te oglase u novinama (M=2.22, SD=1.088). Da su informacije i oglasi na internetu nepouzđan izvor informacija za traženje posla procjenjuje 33,7% studenata, dok njih 24,0% ovaj izvor procjenjuje u potpunosti nepouzđanim izvorom. Oglasi u novinama procijenjeni su najmanjom prosječnom procjenom, pri čemu 31,7% studenata smatra kako je ovo nepouzđan izvor, a njih 30,8% procjenjuje da su oglasi u novinama potpuno nepouzđan izvor informacija za traženje posla.

Izvori informacija za traženje posla	%					Prosjeak
	1	2	3	4	5	
Zakonita agencija za zapošljavanje	1,0	2,9	17,3	45,2	33,7	4.08
Preporuke za posao od bliže rodbine	0	9,6	39,4	40,4	10,6	3.52
Preporuke za posao od prijatelja i poznanika	3,8	21,2	38,5	30,8	5,8	3.13
Studentski servis	8,8	8,7	24,0	43,3	18,3	3.60
Informacije i oglasi na internetu	24,0	33,7	36,5	4,8	1,0	2.25
Televizija, radio	20,2	26,9	43,3	4,8	4,8	2.47
Oglasi u novinama	30,8	31,7	26,0	7,7	3,8	2.22

Tablica 2. Pouzđanost izvora informacija za traženje posla

#### 4.1.3. Namjere migriranja u drugu državu i motivi odlaska



Slika 4. Preseljenje u neku stranu državu na duže vrijeme

S obzirom na velik postotak studenata koji bi se u stranoj državi zaposlio na kraće vrijeme (74,0%), javlja se potreba za ispitivanjem namjere migriranja studenata u drugu državu te različitih motiva za njihov odlazak u inozemstvo na duže vrijeme. Rezultati ukazuju da je više od polovine studenata, njih 57,7%, razmišljalo o preseljenju u neku stranu državu na duže vrijeme. Njih 30,8% o preseljenju u drugu državu na duže vrijeme nije razmišljalo, dok 11,5% studenata nije sigurno.

Studenti koji su razmišljali o preseljenju te većina studenata koji nisu sigurni (N=71) odgovarali su na pitanje o motivima za odlazak na duže vrijeme u drugu državu (Tablica 3.). Čak 80,3% studenata kao motiv za preseljenje u drugu državu navodi bolju mogućnost zarade. Više od polovine studenata (56,3%) kao motiv za odlazak u drugu državu navodi nedostatak posla u našoj državi, a u istom postotku (56,3%) studenti navode i veću mogućnost napredovanja u struci. Polovina studenata (50,7%) u drugu bi se državu preselilo zbog upoznavanja druge kulture i učenja stranih jezika, a nešto malo manje od pola studenata (45,1%) preselilo bi se zbog studiranja ili stručnog usavršavanja. Motiv za preseljenje 42,3% studenata je bolji i zanimljiviji život za mlade. Općenito zbog socio-ekonomskog stanja preselilo bi se 28,2% studenata, zbog mogućnosti materijalne pomoći obitelji njih 18,3%, a općenito zbog osjećaja nesigurnosti u drugu bi državu na duže vrijeme preselilo 15,5% studenata. Manji broj studenata (4,2%) kao motiv za preseljenje navodi bijeg iz loše obiteljske situacije, kao i preseljenje zbog udaje/ženidbe (4,2%). Jedna studentica uz odgovor nešto

drugo navodi da nije razmišljala o motivima preseljenja (*Nisam razmišljala*). Na temelju odgovora studenata, može se pretpostaviti da su namjere migriranja u druge države u velikoj mjeri motivirane željom za poboljšanjem imovinskog stanja, ali i napredovanjem u struci, stručnim usavršavanjem i željom za upoznavanjem novih kultura i jezika. Osim navedenoga, studenti važnim smatraju i bolje mogućnosti sudjelovanja u društvenom životu.

Motivi odlaska u drugu državu	Broj odgovora	% odgovora
Bolja mogućnost zarade	57	80,3
Nedostatak posla u našoj državi	40	56,3
Veća mogućnost napredovanja u struci	40	56,3
Upoznavanje druge kulture i učenje stranih jezika	36	50,7
Studiranje, stručno usavršavanje	32	45,1
Bolji i zanimljiviji život za mlade	30	42,3
Općenito zbog socio-ekonomskog stanja	20	28,2
Mogućnost materijalne pomoći obitelji	13	18,3
Općenito zbog osjećaja nesigurnosti	11	15,5
Bijeg iz loše obiteljske situacije	3	4,2
Zbog udaje/ženidbe	3	4,2

Tablica 3. Motivi za odlazak u drugu državu na duže vrijeme

S obzirom da se pokazalo kako bi se velik postotak studenata u stranoj državi zaposlio na kraće vrijeme (74,0%), a više od polovine studenata (57,7%), izjasnilo se da je razmišljalo o preseljenju u neku stranu državu na duže vrijeme ističući pritom kao najčešće motive bolju mogućnost zarade (80,3%) te nedostatak posla u našoj državi (56,3%), potvrđena je prva hipoteza: „Visoka stopa nezaposlenosti u Republici Hrvatskoj za posljedicu ima razmišljanje studenata o zapošljavanju u inozemstvu i migriranju u drugu državu“.

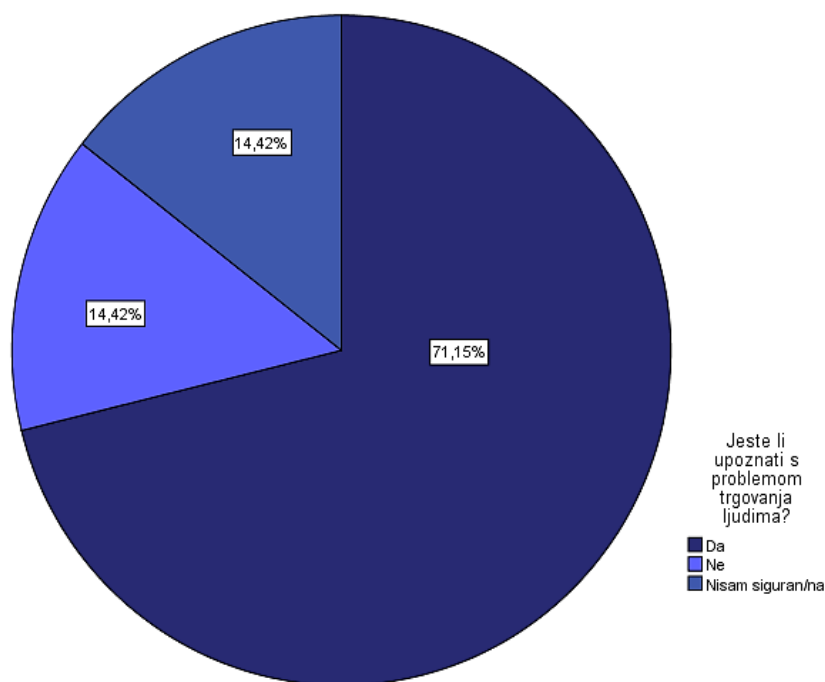
Uz pitanje o motivima za preseljenje u drugu državu, studenti koji su odgovorili da su razmišljali o preseljenju u neku stranu državu na duže vrijeme (N=60), odgovarali su i na pitanje u koju bi državu željeli preseliti. U svojim odgovorima studenti spominju dvadesetak različitih država, a neki od njih naveli su i više država u koje bi željeli preseliti. Studenti su najčešće navodili države u koje državljani Republike Hrvatske već godinama tradicionalno migriraju. Četvrtina je studenata (25,0%) izrazila želju za preseljenjem u Njemačku, njih 13,3% preselilo bi u Švicarsku, dok bi 11,6% studenata preselilo u Austriju ili Irsku (11,6%). Desetina studenata preselila bi u Kanadu (10,0%) ili Švedsku (10,0%), a manji broj studenata navodi da bi se na duže vrijeme preselilo u države poput: Italije, Španjolske, Nizozemske, Engleske, Argentine, Australije, Makedonije, Francuske, Velike Britanije, Novog Zelanda, SAD-a, Finske, Norveške, Japana, Češke, Mađarske te Rusije.

## 4.2. Kako studenti vide problem trgovanja ljudima?

Informiranost studenata Sveučilišta u Rijeci o problemu trgovanju ljudima i pojedinim oblicima ove zločinačke djelatnosti ispitivala se u zasebnom dijelu anketnog upitnika. Na taj se način željelo izbjeći moguć utjecaj na odgovore studenata na prethodno postavljena pitanja u upitniku koja su se odnosila na planove studenata za budućnost, školovanje i zapošljavanje u inozemstvu te namjere migriranja u druge države. Analiza rezultata uključuje prikaz distribucije odgovora cijelog uzorka ispitanika na pojedina pitanja ili skupine pitanja.

### 4.2.1. Upoznatost s problemom trgovanja ljudima i ocjena razmjera problema u Hrvatskoj

Na pitanje o tome jesu li upoznati s problemom trgovanja ljudima, većina je studenata (71,2%) odgovorila kako su s ovim problemom upoznati (Slika 5.). Njih je 14,4% na pitanje odgovorilo da s ovim problemom nisu upoznati, dok je jednak postotak njih (14,4%) naveo da nisu sigurni jesu li upoznati s problemom trgovanja ljudima. O potrebi informiranja mladih u Republici Hrvatskoj o spomenutom problemu svjedoči i odgovor jedne studentice na pitanje postavljeno na kraju anketnog upitnika o tome postoji li nešto što bi studenti željeli istaknuti u vezi problema trgovanja ljudima (*Hrvatska nije dovoljno informirana o problemu trgovine ljudima*).

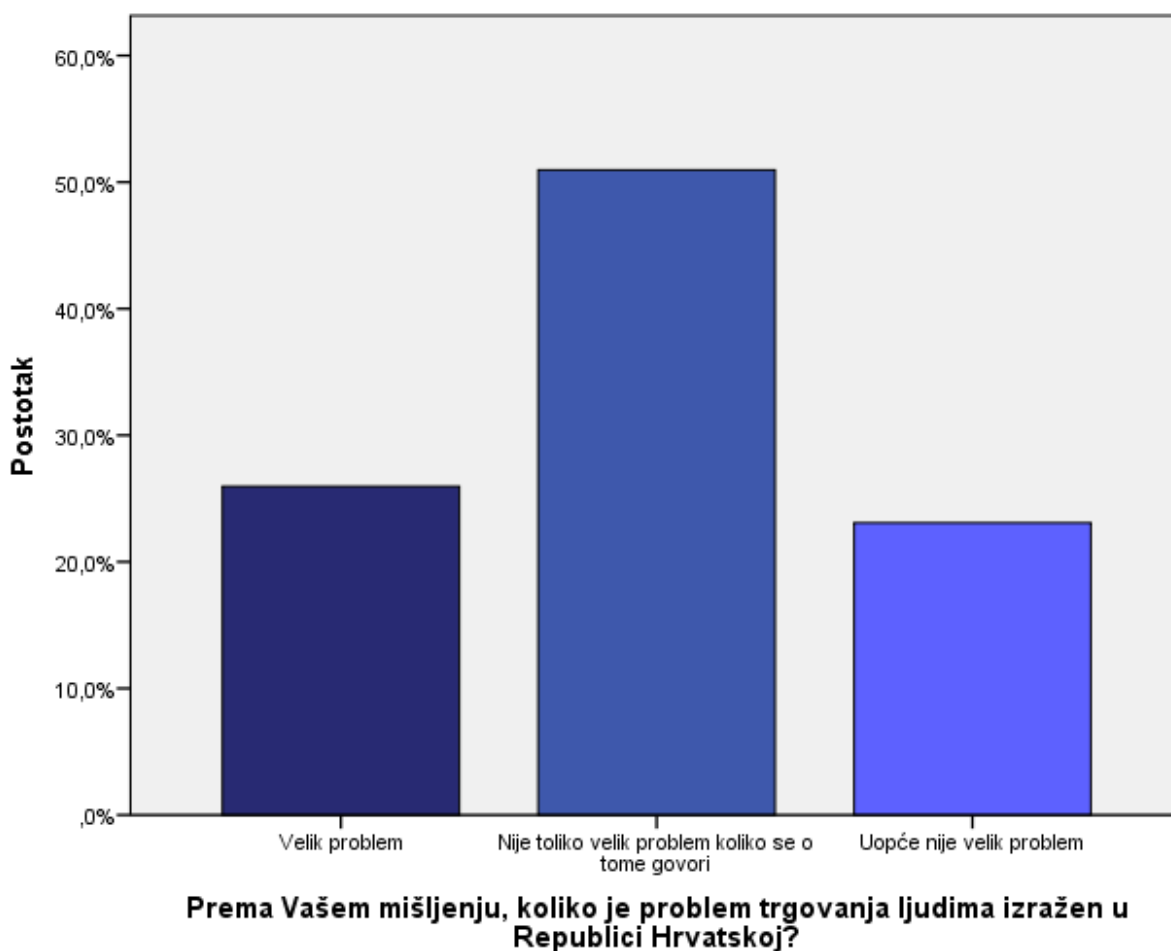


Slika 5. Upoznatost studenata s problemom trgovanja ljudima

Iako rezultati pokazuju da je značajan broj studenata upoznat s problemom trgovanja ljudima, rezultati istraživanja pokazali su da svaki četvrti student (28,8%) nije upoznat s problemom trgovanja ljudima ili nije siguran je li s ovim problemom upoznat, što ukazuje na potrebu većeg broja kampanja za osvješćivanje javnosti o ovoj temi.

Na pitanje jesu li se u sredini u kojoj žive susreli sa slučajevima trgovanja ljudima, 89,4% studenata odgovorilo je da se u svojim sredinama nisu susreli s takvim slučajevima, a 10,6% studenata nije sigurno. Nitko od studenata nije naveo da se u sredini u kojoj živi susreo sa slučajevima trgovanja ljudima, ali na pitanje otvorenog tipa o kakvim se slučajevima trgovanja ljudima radilo, jedna je studentica istaknula zlostavljanje prilikom rada u inozemstvu (*zlostavljanje prilikom rada u inozemstvu (privatni posao)*).

Na slici 6. prikazana je ocjena studenata o razmjeru problema trgovanja ljudima u Republici Hrvatskoj. Više od polovice ispitanih studenata (51,0%) smatra da trgovanje ljudima nije toliko velik problem koliko se o tome govori, a njih 23,0% smatra da trgovanje ljudima uopće nije velik problem. Nešto više od četvrtine studenata (26,0%) smatra da je trgovanje ljudima velik problem, dok nitko od studenata problem trgovanja ljudima u Republici Hrvatskoj nije ocijenio izrazito velikim problemom.

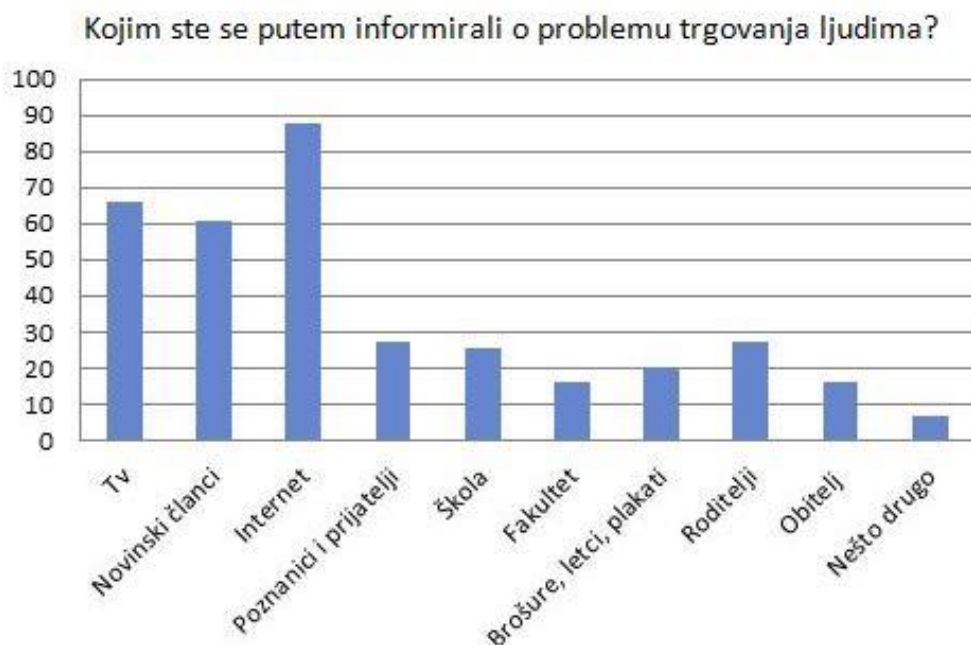


Slika 6. Ocjena razmjera problema trgovanja ljudima u Republici Hrvatskoj

#### 4.2.2. Izvori informacija o trgovanju ljudima i odgovornost za informiranje mladih

Studenti koji su prethodno odgovorili da su upoznati s problemom trgovanja ljudima (N=74), odgovarali su na pitanje o tome kojim su se putem informirali o problemu trgovanja ljudima označavanjem jednog ili više ponuđenih odgovora. Postotak studenata koji su naveli različite izvore informacija prikazan je na slici 7.

Studenti su se o problemu trgovanja ljudima najčešće informirali putem medija, a najveći postotak njih o navedenom se problemu informiralo putem interneta (87,8%). Putem televizije se o trgovanju ljudima informiralo 66,2% studenata, dok se putem novinskih članaka o ovom problemu informiralo njih 60,8%. Rezultati istraživanja tako potvrđuju drugu postavljenu drugu hipotezu: „Studenti su o problemu trgovanja ljudima upoznati i informirani putem medija“. Nešto malo više od četvrtine studenata o trgovanju ljudima informiralo se putem roditelja (27,0%) te u istom postotku putem poznanika i prijatelja (27,0%), a četvrtina njih informirala se putem škole (25,7%). Brošurama, letcima i plakatima o ovom se problemu informiralo 20,3% studenata. Najmanje je studenata kao izvor informacija navodilo obitelj (braća, sestre, bake, djedovi...) (16,3%) te fakultet (16,2%). Manji broj studenata, njih 6,8%, navelo je da se o problemu trgovanja ljudima informiralo drugim putem (*Policija je održala predavanje; Dokumentarni film*).



Slika 7. Izvori informacija o trgovanju ljudima

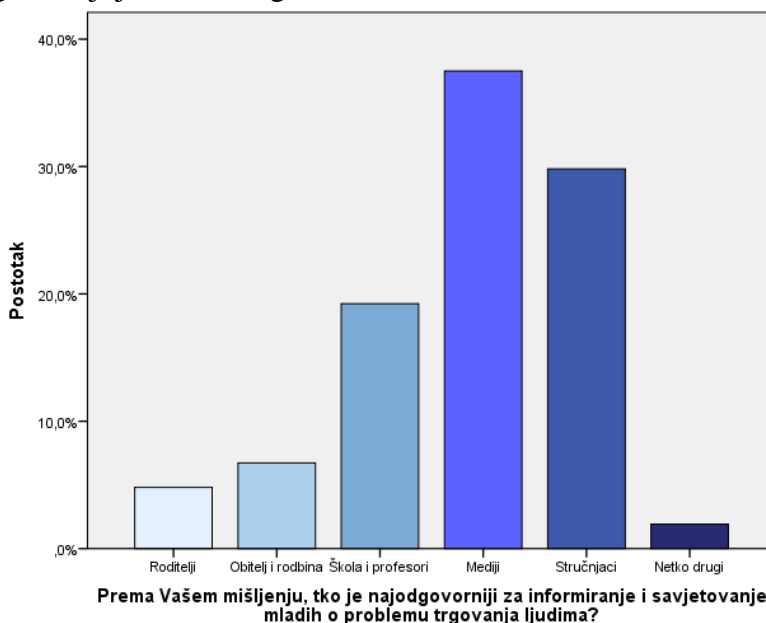


Sudionici istraživanja o raširenosti pojave trgovanja ženama i djecom u svrhu seksualnog iskorištavanja koje je provedeno u Hrvatskoj 2001. godine, kao najčešći izvor informiranja navode novine i časopise (69,7%), dok su TV emisije drugi važan izvor informiranja putem kojeg se informiralo 44,3% ispitanika (Štulhofer, Raboteg-Šarić, Marinović, 2002). U ranije spomenutoj studiji o stavovima i iskustvima hrvatskih srednjoškolaca u odnosu na problem trgovanja ljudima, ispitanici su kao najčešći izvor informiranja navodili televiziju (83,5%) te novinske članke (63,1%), dok se nešto više od petine učenika (23,0%) o trgovanju ljudima informiralo putem interneta. Približno svaki peti učenik (19,6%) o problemu trgovanja ljudima saznao je u školi. Najmanje učenika (17,7%) kao izvor informacija o trgovanju ljudima navodi roditelje, a jednak broj njih (17,7%) o ovom se problemu informiralo putem brošura, letaka i plakata (Raboteg-Šarić, Bouillet, Marinović, 2007).

Iako su ispitanici u sva tri istraživanja kao najčešći izvor informiranja o problemu trgovanja ljudima naveli različite izvore, dosljednim se pokazao podatak da su mediji najčešći izvori putem kojih se mladi informiraju o ovoj temi. Stoga bi se mediji, koji su sve više dostupni mladim ljudima, u većoj mjeri mogli upotrebljavati u preventivne svrhe. Iako studenti (25,7%) nešto više od srednjoškolaca (19,6%) izvorom informacija o trgovanju ljudima navode školu, dosljedno je relativno slaba informiranost mladih o ovoj temi putem škole, što ukazuje na potrebu da se u okviru školskog sustava veća pozornost pridaje informiranju mladih o opasnostima trgovanja ljudima (Doležal, 2007). U tom kontekstu do izražaja dolazi mogućnost značajnog doprinosa stručnih suradnika pedagoga koji bi, osim s učenicima, u radu na primarnoj prevenciji ovog problema mogli raditi i s roditeljima i obitelji. Tek 17,7% srednjoškolaca i nešto više studenata (27,0%) navelo je roditelje kao izvor informacija o trgovanju ljudima, što je moguće dijelom uvjetovano i nedovoljnom obavješćenošću samih roditelja o ovoj temi. Budući da se pokazalo da je fakultet izvor informacija tek kod 16,2% studenata, potrebno je osvijestiti važnost informiranja mladih ljudi i na fakultetima, što zbog prevencije ovog problema informiranjem mladih, što zbog obrazovanja i pružanja mogućnosti za stjecanje kompetencija budućih stručnjaka u području društveno-humanističkih znanosti koji će se kroz svoj rad na različite načine baviti prevencijom ovog problema (Busch Nsonwu i sur., 2015).

Neke od ranijih zaključaka potvrđuju i odgovori studenata na pitanje tko je, prema njihovom mišljenju, najodgovorniji za informiranje i savjetovanje mladih o problemu trgovanja ljudima (Slika 8.). Za informiranje i savjetovanje mladih o problemu trgovanja ljudima, 37,5% studenata najodgovornijima smatra medije. Više od četvrtine njih (29,8%)

najodgovornijima smatra stručnjake, a 19,2% studenata smatra da su za informiranje mladih najodgovorniji škola i profesori. Manji postotak studenata (6,7%) smatra da su za informiranje i savjetovanje mladih o problemu trgovanja ljudima najodgovorniji obitelj i rodbina, dok njih samo 4,8% najodgovornijima smatra roditelje. Prema mišljenju 1,9% studenata najodgovorniji je netko drugi.



Slika 8. Odgovornost za informiranje i savjetovanje mladih o problemu trgovanja ljudima

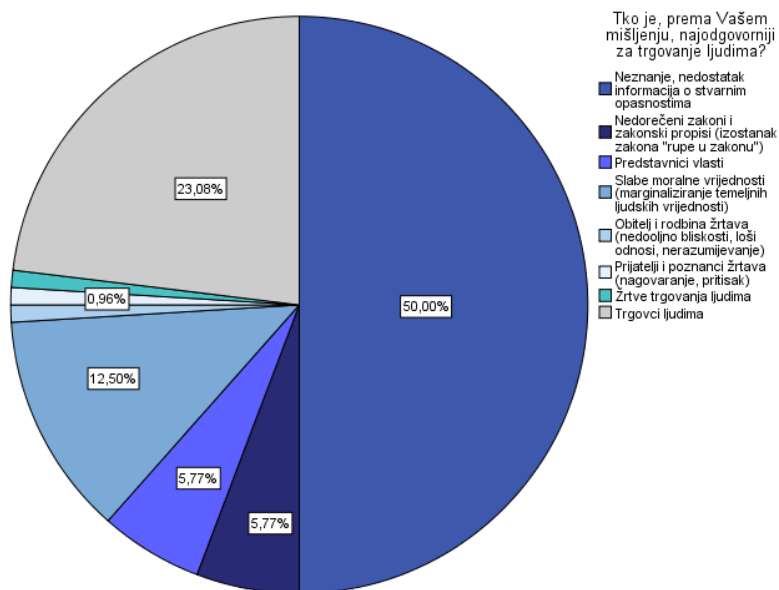
### 4.3. Mišljenja i stavovi studenata o trgovanju ljudima

Anketni upitnik uključio je i pitanja kojima su se nastojali ispitati stavovi studenata o problemu trgovanja ljudima, žrtvama trgovanja ljudima, trgovcima ljudima te njihovo mišljenje o tome što bi trebalo učiniti u borbi protiv trgovanja ljudima. Vrbovanje mladih ljudi često započinje primamljivim ponudama za dobro plaćene poslove u inozemstvu, a znatan broj mladih ljudi, posebice oni lošijih imovinskih prilika, ima pogrešne predodžbe rada i zarade u inozemstvu. U Republici Hrvatskoj razina siromaštva populacije nije toliko visoka u usporedbi s državama Istočne Europe, ali neki drugi oblici socijalnog konteksta, poput razmjerno visoke stope nezaposlenosti mladih, pada životnog standarda mnogih obitelji, velikih socijalnih razlika te razlika u životnome standardu u različitim regijama, slabe informiranosti i nedostatka informacija o ovome obliku organiziranog kriminaliteta te povećane potražnje za sezonskim poslovima, predstavljaju rizične čimbenike koji pogoduju djelatnosti mreža trgovaca ljudima (Raboteg-Šarić, Bouillet, Marinović, 2007). Ako se u obzir uzme visoka stopa nezaposlenosti mladih u Republici Hrvatskoj, kao i slabije financijske i materijalne mogućnosti mnogih studenata, znatan se dio njih nalazi u situaciji traženja posla ili kraćih, privremenih poslova kako bi olakšalo financijsku situaciju u kojoj se nalazi. Stoga

se nekim pitanjima u upitniku nastojalo ispitati koliko rizičnima studenti smatraju pojedine poslove te koliko su upoznati s mogućim opasnostima vezanim uz problem trgovanja ljudima.

#### 4.3.1. *Odgovornost za trgovanje ljudima*

Polovica ispitanih studenata (50,0%) najodgovornijim za trgovanje ljudima smatra neznanje i nedostatak informacija o stvarnim opasnostima, a ovaj je podatak pokazatelj svjesnosti studenata o važnosti sustavnog informiranja javnosti o mogućim opasnostima vezanim uz problem trgovanja ljudima. Njih 23,8% najodgovornijima smatra trgovce ljudima, dok 12,50% studenata najodgovornijima za ovaj problem smatra slabe moralne vrijednosti (marginaliziranje temeljnih ljudskih vrijednosti). Manji broj studenata (5,77%) najodgovornijima smatra nedorečene zakone i zakonske propise, a u istom postotku (5,77%) i predstavnike vlasti. Razmjerno malen broj studenata, 0,96% njih, smatra krivima obitelji i rodbinu žrtve (nedovoljno bliskosti, loši odnosi, nerazumijevanje...), prijatelje i poznanike (nagovaranje) (0,96%) te žrtve trgovanja ljudima (0,96%).



Slika 9. *Odgovornost za trgovanje ljudima*

#### 4.3.2. *Što bi trebalo učiniti u borbi protiv trgovanja ljudima*

Uz pitanje o tome što bi trebalo učiniti u borbi protiv trgovanja ljudima, studenti su se u najvećoj mjeri (84,6%) složili da bi trebalo više informirati mlade o tome što trebaju učiniti ako zapnu u zamku trgovaca ljudima. Njih 56,7% smatra da treba više informirati mlade o zakonitim mogućnostima zapošljavanja u inozemstvu. 55,8% studenata smatra da bi trebalo obavezno provoditi cikluse informiranja djece i mladih na svim odgojno-obrazovnim razinama, 49,0% ih smatra da se trebaju strože nadzirati fizički putovi i granični prijelazi, a njih 36,5% i da bi se strože trebalo nadzirati službene osobe (carinike, policiju...). 45,2%

studenta smatra da treba definirati posebne zakonske regulative vezane uz trgovanje ljudima, njih 59,6% smatra da bi trebalo stvoriti jači međunarodni lanac i suradnju institucija u borbi protiv trgovanja ljudima. 13,5% smatra da treba kazniti žrtve trgovanja ljudima (sami su krivi što su upali u zamku trgovanja ljudima), a 58,7% smatra da bi trebalo uvesti rigorozne kazne za trgovce ljudima.

<b>Što bi trebalo učiniti u borbi protiv trgovanja ljudima?</b>	<b>Broj odgovora</b>	<b>% odgovora</b>
Više informirati mlade o tome što trebaju učiniti ako upadnu u zamku trgovaca ljudima	88	84,6
Više informirati mlade o mogućnostima zakonitog zapošljavanja u inozemstvu	59	56,7
Obavezno provoditi cikluse informiranja djece i mladih na svim odgojno-obrazovnim razinama	58	55,8
Strože nadzirati fizičke putove i granične prijelaze	51	49,0
Strože nadzirati službene osobe (carinike, policiju...)	38	36,5
Definirati posebne zakonske regulative vezane uz trgovanje ljudima	47	45,2
Stvoriti jači međunarodni lanac i suradnju institucija u borbi protiv trgovanja ljudima	62	59,6
Kazniti žrtve trgovanja ljudima (sami su si krivi što su upali u zamku trgovanja ljudima)	14	13,5
Uvesti rigorozne kazne za trgovce ljudima	61	58,7

*Tablica 4. Predložene aktivnosti za suzbijanje trgovanja ljudima*

#### **4.3.3. Stavovi o problemu trgovanja ljudima, žrtvama trgovanja ljudima, trgovcima ljudima i percepcija opasnosti pri zapošljavanju u inozemstvu**

U tablici 5. prikazana je distribucija odgovora studenata na nizu ljestvica Likertova tipa kojima su izražavali svoje slaganje ili neslaganje s tvrdnjama koje izražavaju stavove o problemu trgovanja ljudima, trgovcima ljudima, žrtvama trgovanja ljudima te zapošljavanju u inozemstvu. Na ljestvici od 1 („u potpunosti se ne slažem“), 2 („ne slažem se“), 3 („niti se ne slažem niti se slažem“), 4 („slažem se“) i 5 („u potpunosti se slažem“), najveće su prosječne procjene studenata vezane uz tvrdnju da je trgovanje ljudima svjetski problem ( $M=4.35$ ,  $SD=1.197$ ). S ovom se tvrdnjom u potpunosti slaže čak 69,2% studenata. Studenti se također slažu i s tvrdnjom da je trgovanje ljudima problem za cjelokupno društvo ( $M=4.27$ ,  $SD=1.192$ ), kao i s tvrdnjom da žrtve trgovanja ljudima zaslužuju pomoć Vlade i građana Republike Hrvatske ( $M=4.20$ ,  $SD=1.046$ ). Da su žene i djeca primarne žrtve trgovanja ljudima ( $M=4.14$ ,  $SD=1.083$ ) u potpunosti se slaže polovina studenata (51,0%). S tvrdnjom da treba izdvojiti veća sredstva kako bi se pomoglo žrtvama trgovanja ljudima ( $M=3.68$ ,  $SD=1.045$ ), slaže se 37,5% studenata, dok se njih 24,0% s ovom tvrdnjom u potpunosti slaže.

Tvrdnje	% odgovora					Prosjek
	1	2	3	4	5	
Trgovanje ljudima problem je za cjelokupno društvo.	6,7	4,8	5,8	22,2	62,5	4.27
Trgovanje ljudima isto je što i krijumčarenje ljudima.	7,7	12,5	34,6	22,1	23,1	3.40
Trgovanje ljudima isto je što i prostitucija.	28,8	20,2	21,2	18,3	11,5	2.63
Trgovanje ljudima svjetski je problem.	6,7	4,8	4,8	14,4	69,2	4.35
Trgovanje ljudima uključuje prvenstveno pojedince iz drugih država.	28,8	27,9	22,1	15,4	5,8	2.41
Hrvatski državljani nisu žrtve trgovanja ljudima.	42,3	25,0	26,9	2,9	2,9	1.99
Trgovanje ljudima rastući je problem u Republici Hrvatskoj.	11,5	14,4	50,0	19,2	4,8	2.91
Upoznat/a sam s rizičnim čimbenicima za žrtve trgovanja ljudima.	15,4	22,1	24,0	23,1	15,4	3.01
Treba izdvojiti veća sredstva kako bi se pomoglo žrtvama trgovanja ljudima.	1,9	13,5	23,1	37,5	24,0	3.68
Žene i djeca su primarne žrtve trgovanja ljudima.	2,9	6,7	14,4	25,0	51,0	4.14
Sve žrtve trgovanja ljudima dobrovoljno otkrivaju svoju situaciju stručnjacima.	33,7	27,9	29,8	3,8	4,8	2.18
Ponuda za rad u inozemstvu za koju doznaš od nekoga koga dobro poznaješ potpuno je sigurna.	19,2	26,0	34,6	18,3	1,9	2.58
Trgovce ljudima lako se prepoznaje na temelju izgleda- izgledaju kao kriminalci.	54,8	28,8	11,5	4,8	0	1.66
Radeći u inozemstvu može se lako zaraditi mnogo novca.	21,1	12,5	32,7	24,0	8,7	2.85
Nije potrebno imati službenu radnu dozvolu za posao u inozemstvu koji kratko traje.	40,4	27,9	19,2	9,6	2,9	2.07
Dozvola za rad lako se dobije kad stigneš u stranu državu.	31,7	31,7	30,8	2,9	2,9	2.13
Ako ti se posao u stranoj državi ne sviđa, u bilo kojem trenutku možeš od njega odustati i vratiti se kući.	18,3	20,2	31,7	16,3	13,5	2.87
Djevojka koja nakon kraćeg vremena poznanstva dobije ponudu za brak i odlazak u inozemstvo, može u potpunosti vjerovati osobi u koju se zaljubila.	68,3	17,3	8,7	2,9	2,9	1.55
Žrtve trgovanja ljudima obično znaju u što se upuštaju.	70,2	15,4	12,5	0	1,9	1.48
Žrtve trgovanja ljudima postaju dijelom trgovanja ljudima jer trebaju novac i nemaju drugog načina da do njega dođu.	33,7	20,2	32,7	9,6	3,8	2.30
Mislim da ja nikada ne bih mogao/la postati žrtvom trgovanja ljudima.	15,4	17,3	39,4	12,5	15,4	2.95
Žrtve trgovanja ljudima zaslužuju pomoć Vlade i građana Republike Hrvatske.	2,9	4,8	14,4	25,0	52,9	4.20

Tablica 5. Stavovi o problemu trgovanja ljudima, trgovcima ljudima, žrtvama i zapošljavanju

Studenti procjenjuju da se niti ne slažu niti slažu s tvrdnjama da je trgovanje ljudima isto što i krijumčarenje ljudima ( $M=3.40$ ,  $SD=1.194$ ), pri čemu se nešto više njih (22,1%) s ovom tvrdnjom slaže, te s tvrdnjom da su upoznati s rizičnim čimbenicima za žrtve trgovanja ljudima ( $M=3.01$ ,  $SD=1.303$ ). Za tvrdnje da je trgovanje ljudima rastući problem u Republici Hrvatskoj ( $M=2.91$ ,  $SD=0.996$ ), zatim da je trgovanje ljudima isto što i prostitucija ( $M=2.63$ ,  $SD=1.373$ ) te da se radeći u inozemstvu može lako zaraditi mnogo novca ( $M=2.85$ ,  $SD=1.260$ ), studenti također procjenjuju da se s njima niti ne slažu niti se slažu, kao i s tvrdnjom da ako ti se posao u stranoj državi ne sviđa, u bilo kojem trenutku možeš od njega odustati i vratiti se kući ( $M=2.87$ ,  $SD=1.278$ ). S tvrdnjom da misle da nikada ne bi mogli postati žrtvom trgovanja ljudima ( $M=2.95$ ,  $SD=1.242$ ) u potpunosti se ne slaže i u potpunosti se slaže jednak broj studenata (15,4%), dok se njih nešto malo više (17,3%) s ovom tvrdnjom ne slaže. Tvrdnju da je ponuda za rad u inozemstvu za koju doznaš od nekoga koga dobro poznaješ potpuno sigurna ( $M=2.58$ ,  $SD=1.058$ ), studenti su procijenili kao tvrdnju s kojom se niti ne slažu niti se slažu, ali nešto više njih (26,0%) s ovom se tvrdnjom ne slaže.

Da trgovanje ljudima uključuje prvenstveno pojedince iz drugih država ( $M=4.41$ ,  $SD=1.220$ ) studenti procjenjuju kao tvrdnju s kojom se ne slažu. Jednako tako studenti se ne slažu ni s tvrdnjama da žrtve trgovanja ljudima postaju dijelom trgovanja ljudima jer trebaju novac i nemaju drugog načina da do njega dođu ( $M=2.30$ ,  $SD=1.148$ ) te da sve žrtve trgovanja ljudima dobrovoljno otkrivaju svoju situaciju stručnjacima ( $M=2.18$ ,  $SD=1.095$ ). S tvrdnjom da se dozvola za rad lako dobije kad stigneš u stranu državu ( $M=2.13$ ,  $SD=0.996$ ) ne slaže se 31,7% studenata, a isti broj njih (31,7%) s ovom se tvrdnjom u potpunosti ne slaže. Jednako tako studenti se ne slažu ni s tvrdnjom da nije potrebno imati službenu radnu dozvolu za posao u inozemstvu koji kratko traje ( $M=2.07$ ,  $SD=1.117$ ). Tvrdnje s kojima se studenti u najvećoj mjeri ne slažu su tvrdnja da Hrvatski državljani nisu žrtve trgovanja ljudima ( $M=1.99$ ,  $SD=1.038$ ), tvrdnja da se trgovce ljudima lako prepoznaje na temelju izgleda-izgledaju kao kriminalci ( $M=1.66$ ,  $SD=0.866$ ) te tvrda da djevojka koja nakon kraćeg poznanstva dobije ponudu za brak i odlazak u inozemstvo, može u potpunosti vjerovati osobi u koju se zaljubila ( $M=1.55$ ,  $SD=0.974$ ). Tvrdnja koju su studenti procijenili najmanjom prosječnom procjenom je tvrdnja da žrtve trgovanja ljudima obično znaju u što se upuštaju ( $M=1.48$ ,  $SD=0.859$ ). S ovom se tvrdnjom 70,2% studenata u potpunosti ne slaže, dok se njih 15,4% s ovom tvrdnjom ne slaže.

Rezultati istraživanja pokazuju da su studenti relativno dobro upoznati s problemom trgovanja ljudima i opasnostima vezanim uz ovaj problem. Međutim, pokazalo se kako je potrebno dodatno informirati i educirati studente o ovom problemu, što je primjerice vidljivo i

iz tvrdnji u kojima neki studenti poistovjećuju pojam trgovanja ljudima s pojmom krijumčarenja i pojmom prostitucije od kojih se treba razlikovati (Štulhofer, Raboteg-Šarić, Marinović, 2002). Također, 32,7% studenata slaže se ili se u potpunosti slaže s tvrdnjom da se radeći u inozemstvu može lako zaraditi mnogo novca, a njih 29,8% slaže se ili se u potpunosti slaže s tvrdnjom da ako im se posao u stranoj državi ne sviđa, u bilo kojem trenutku od njega mogu odustati i vratiti se kući. Ovakvi podatci ukazuju na činjenicu da dio mladih još uvijek nije svjestan opasnosti koje se mogu skrivati iza nekih od primamljivih ponuda za rad u inozemstvu (Cimerman, 2005).

Posao	Rizik za djevojke %				Prosjek djevojke	Rizik za mladiće %				Prosjek mladići
	1	2	3	4		1	2	3	4	
Animator/ica u hotelima, barovima, noćnim klubovima (plesać/ica, pjevač/ica i sl.)	2,9	8,7	29,8	58,7	3,44	7,7	34,6	37,5	20,2	2,70
Model ili maneken/ka	1,9	7,7	34,6	55,8	3,44	14,4	15,4	32,7	37,5	2,93
Sklapanje braka putem agencije	4,8	0	19,2	76,0	3,71	7,7	17,3	34,6	40,4	3,08
Konobar/ica	5,8	30,8	41,3	22,1	2,80	19,2	39,4	27,9	13,5	2,36
Sobar/ica	9,6	41,3	28,8	20,2	2,60	25,0	51,0	15,4	8,7	2,08
Čuvanje djece	11,5	46,2	26,0	16,3	2,47	37,5	42,3	15,4	4,8	1,88
Ispomoć u kućanskim poslovima	10,6	42,3	33,7	13,5	2,50	37,5	41,3	16,3	4,8	1,88
Turistička putovanja	8,7	37,5	33,7	20,2	2,65	26,0	36,5	22,1	15,4	2,27
Rad u tvornici, radionici, kod privatnika	25,0	43,3	24,0	7,7	2,14	39,4	42,3	13,5	4,8	1,84
Tečajevi u inozemstvu, učenje jezika	30,8	48,1	16,3	4,8	1,95	44,2	39,4	13,5	2,9	1,75
Studiranje ili stručno usavršavanje	46,2	37,5	15,4	1,0	1,71	59,6	30,8	6,7	2,9	1,53
Skrb i briga o starijim osobama	38,5	45,2	14,4	1,9	1,80	51,9	37,5	8,7	1,9	1,61
Posao na nekom imanju (branje voća, povrća i sl.)	29,8	44,2	18,3	7,7	2,04	44,2	36,5	16,3	2,9	1,78

Tablica 6. Procjena izloženosti djevojaka i mladića riziku da postanu žrtvama trgovanja ljudima s obzirom na vrstu aktivnosti ili posla u inozemstvu

U tablici 6. prikazana je procjena izloženosti djevojaka i mladića riziku da postanu žrtvama trgovanja ljudima s obzirom na vrstu aktivnosti ili posla koje obavljaju u inozemstvu. Na ljestvici od 1 („nema rizika“), 2 („postoji manji rizik“), 3 („rizično je“) i 4 („vrlo je rizično“), studenti su vrlo rizičnom aktivnosti procijenili jedino sklapanje braka putem agencije i to samo za djevojke ( $M=3.71$ ,  $SD=0.552$ ). Rizičnim poslovima za djevojke u

jednakoj mjeri smatraju se poslovi animatorice u hotelima, barovima, noćnim klubovima (plesaćica, pjevačica) ( $M=3.44$ ,  $SD=0.774$ ) te posao modela ili manekenke ( $M=3.44$ ,  $SD=0.722$ ). Studenti rizičnim za djevojke procjenjuju i posao konobarice ( $M=2.80$ ,  $SD=0.852$ ), turistička putovanja ( $M=2.65$ ,  $SD=0.901$ ), posao sobarice ( $M=2.60$ ,  $SD=0.919$ ) te ispomoć u kućanskim poslovima ( $M=2.50$ ,  $SD=0.859$ ). Kao poslovi u kojima postoji manji rizik da djevojke postanu žrtvama trgovanja ljudima procjenjuju se poslovi čuvanja djece ( $M=2.47$ ,  $SD=0.903$ ), rad u tvornici, radionici ili kod privatnika ( $M=2.14$ ,  $SD=0.886$ ), posao na nekom imanju (branje voća, povrća i sl.) ( $M=2.04$ ,  $SD=0.891$ ), kao i skrb i briga o starijim osobama ( $M=1.80$ ,  $SD=0.755$ ). Najmanjom su prosječnom procjenom za djevojke procijenjeni tečajevi u inozemstvu i učenje jezika ( $M=1.95$ ,  $SD=0.817$ ) te studiranje ili stručno usavršavanje ( $M=1.71$ ,  $SD=0.759$ ), pri čemu 46,2% studenata smatra kako pri studiranju ili stručnom usavršavanju djevojke nisu izložene riziku da postanu žrtvama trgovanja ljudima.

Studenti rizičnim aktivnostima i poslovima za mladiće procjenjuju sklapanje braka putem agencije ( $M=3.08$ ,  $SD=0.942$ ), posao modela ili manekena ( $M=2.93$ ,  $SD=1.054$ ) te posao animatora u hotelima, barovima, noćnim klubovima (plesać, pjevač) ( $M=2.70$ ,  $SD=0.880$ ). Ostale su aktivnosti i poslovi za mladiće procijenjeni kao aktivnosti i poslovi u kojima su mladići izloženi malom riziku da postanu žrtvama trgovanja ljudima – konobar ( $M=2.36$ ,  $SD=0.944$ ), turistička putovanja ( $M=2.27$ ,  $SD=1.017$ ), sobar ( $M=2.08$ ,  $SD=0.867$ ), čuvanje djece ( $M=1.88$ ,  $SD=0.844$ ), ispomoć u kućanskim poslovima ( $M=1.88$ ,  $SD=0.851$ ), rad u tvornici, radionici ili kod privatnika ( $M=1.84$ ,  $SD=0.837$ ) te rad na nekom imanju (branje voća, povrća i sl.) ( $M=1.78$ ,  $SD=0.824$ ). Najmanjim prosječnim procjenama za mladiće procijenjeni su tečajevi u inozemstvu i učenje jezika ( $M=1.75$ ,  $SD=0.797$ ), skrb i briga o starijim osobama ( $M=1.61$ ,  $SD=0.730$ ) te, jednako kao i za djevojke, studiranje ili stručno usavršavanje ( $M=1.53$ ,  $SD=0.750$ ). Više od polovine studenata (59,6%) smatra kako studiranjem ili stručnim usavršavanjem u inozemstvu, mladići nisu izloženi riziku da postanu žrtvama trgovanja ljudima.

Studenti su pritom sve ponuđene poslove i aktivnosti procijenili rizičnijima za djevojke nego za mladiće, čime je potvrđena treća hipoteza: „Postoji razlika u ocjeni rizičnosti poslova za djevojke i mladiće, pri čemu studenti iste poslove ocjenjuju rizičnijima za djevojke“. Ovakvi su rezultati vjerojatno dijelom odraz rodno tipiziranog shvaćanja da su djevojke izložene većim opasnostima i rizicima od mladića, kao i stavova studenata prema ulozi muškaraca i žena u društvu. Podatci također pokazuju i kako je mlade potrebno više informirati o različitim oblicima i metodama trgovanja ljudima, na što posebno ukazuju



rezultati istraživanja koji se odnose na profesionalne namjere i namjere migriranja studenata u druge države te motive za njihov odlazak u inozemstvo.

U dijelu upitnika koji se odnosio na namjere školovanja i rada u inozemstvu, studenti su prihvatljivima ocjenjivali različite poslove, a njihovi su odgovori prikazani u tablici 1. Ukoliko se usporede podaci iz tablica 1. i 6., može se vidjeti da bi poslove koji su procijenjeni relativno rizičnima i za djevojke i mladiće prihvatio značajan broj studenata. Tako bi posao animatora/ica u hotelima, barovima i noćnim klubovima (plesać/ica, pjevač/ica) prihvatilo ukupno 13,6% studenata, od čega 20,0% studentica i 12,9% studenata, a poslove konobara/ica ukupno 33,3% studenata, od čega 42,9% studentica i 22,6% studenata. Pokazuje se također da najprihvatljivijim poslom za rad u inozemstvu studentice procjenjuju posao čuvanja djece kojeg bi prihvatilo 42,9% njih. Studenti smatraju kako su pri čuvanju djece djevojke izložene tek malom riziku od postajanja žrtvama trgovanja ljudima ( $M=2.47$ ,  $SD=0.903$ ), no pokazalo se kako se u Republici Hrvatskoj mlađe ženske osobe vrbuju upravo poslom čuvanje djece (Veber, Koštić, 2011). Zanimljiv je također i podatak da studenti najprihvatljivijim poslovima za rad u inozemstvu smatraju rad u tvornici ili radionici (51,6%) rad kod privatnika (bilo koje vrste) (48,4%) te posao na nekom imanju (branje voća, povrća i sl.) (41,9%), a upravo su se muškarci mlađe životne dobi pokazali najčešćim žrtvama trgovanja ljudima u svrhu radne eksploatacije u Republici Hrvatskoj. Pritom se pokazalo da su žrtve ovog oblika eksploatacije radno eksploatirane na različitim seoskim imanjima i obrtima u vlasništvu počinitelja u Republici Hrvatskoj i inozemstvu (Veber, Koštić, 2011). Rezultati istraživanja upućuju na to da studenti navedene poslove procjenjuju poslovima u kojima postoji tek manji rizik od postajanja žrtvama trgovanja ljudima za mladiće - rad u tvornici, radionici ili kod privatnika ( $M=1.84$ ,  $SD=0.837$ ); rad na nekom imanju (branje voća, povrća i sl.) ( $M=1.78$ ,  $SD=0.824$ ) – što ukazuje na potrebu pružanja informacija o stvarnim zaradama za obavljanje određenih poslova u stranim državama kako bi mladi ljudi mogli procijeniti u kojoj su mjeri različite poslovne ponude realne (Doležal, 2007).

## 5. ZAKLJUČAK

Iako rezultati istraživanja pokazuju da je značajan broj studenata upoznat s problemom trgovanja ljudima, pokazalo se da svaki četvrti student nije upoznat s problemom trgovanja ljudima ili nije siguran je li s ovim problemom upoznat. Također, rezultati provedenog istraživanja pokazali su da studenti Sveučilišta u Rijeci uglavnom procjenjuju kako problem trgovanja ljudima nije velik problem u Republici Hrvatskoj te da su se o problemu trgovanja ljudima studenti uglavnom informirali putem različitih medija. Pritom se pokazalo da se obitelji, škole i fakulteti kao izvori informacija o trgovanju ljudima javljaju tek u manjoj mjeri. Odgojno-obrazovne ustanove mogući su nositelji kvalitetne i sustavne edukacije mladih ljudi, a u suradnji s različitim ustanovama i institucijama koje pružaju podršku obiteljima, na različitim se edukacijama i informiranju može raditi i s roditeljima kako bi se osigurala primarna prevencija ovog problema putem obitelji. Potrebno je pritom pažnju usmjeriti na planiranje kvalitetnih edukacija uz različite edukacijske materijale, s obzirom da su rezultati istraživanja pokazali da je ovakav oblik promidžbenih materijala bio dostupan tek manjem broju studenata. Osim mladih, o ovom problemu potrebno je dodatno educirati i dio prosvjetnih radnika kako bi oni potom mogli kvalitetno informirati i educirati mlade i članove njihovih obitelji. U tom kontekstu, ovom bi se problemu trebala pridati veća pozornost i na fakultetima, posebno onima društveno-humanističkog znanstvenog područja.

Na potrebu informiranja i educiranja mladih o ovom problemu ukazuju i rezultati istraživanja u kojima se pokazalo da među studentima ima i onih koji su u većoj mjeri izloženi opasnostima viktimizacije zbog različitih rizičnih čimbenika. Različitim je opasnostima pritom izložen značajan broj studenata koji bi se u drugu državu preselili na kraće vrijeme zbog sezonskog posla, ali i oni koji bi se u drugu državu preselili na duže vrijeme, pri čemu kao glavne motive za preseljenje navode bolju mogućnost zarade i nedostatak posla u našoj državi. Studenti u inozemstvu najprihvatljivijim smatraju rad kod privatnika, posao na nekom imanju te posao konobara/ice, poslove koji su se pokazali rizičnima za upadanje u lanac trgovanja ljudima. Pritom bi nekolicina studenata prihvatila i bilo kakav posao, čak i neugodan, uz uvjet da je dobro plaćen. Osim toga, velik broj studenata smatra da mladi nisu dovoljno upoznati s mogućim teškoćama i opasnostima vezanim uz traženje posla u inozemstvu, stoga više od polovice studenata smatra da u svrhu borbe protiv trgovanja ljudima treba više informirati mlade o zakonitim mogućnostima zapošljavanja u inozemstvu. Također, pokazalo se da polovica studenata smatra kako je za trgovanje ljudima najodgovornije neznanje i nedostatak informacija o stvarnim opasnostima. Velik broj njih

stoga smatra kako bi u borbi protiv trgovanja ljudima trebalo više informirati mlade ljude o tome što trebaju učiniti ako upadnu u zamku trgovaca ljudima te, jednako tako, obavezno provoditi cikluse informiranja djece i mladih na svim odgojno-obrazovnim razinama. Najodgovornijima za informiranje i savjetovanje mladih studenti pritom smatraju medije i stručnjake.

S obzirom da je u ovo istraživanje uključen manji broj studenata, i to samo sa Sveučilišta u Rijeci, potrebna je provedba daljnjih istraživanja kako bi se dobio širi uvid u mišljenja studenata o ovoj temi. Cilj je ovog rada postignut prikazivanjem različitih definicija vezanih uz problem trgovanja ljudima te prikazom oblika, metoda i uzroka trgovanja mladim ljudima kao društvenom skupinom posebno izloženom riziku od trgovanja ljudima, ali i prikazom rezultata istraživanja o mišljenju studenata o problemu trgovanja ljudima.

## **SUMMARY**

The study focuses on the issue of human trafficking. Because human trafficking is a complex international problem, it is essential to first provide its definition and description. It is important to point out that human trafficking is often confused with the some other terms, such as human smuggling and prostitution. Given that the young people represent a social group that is at high risk of becoming victimised, the study gives overview of various methods of recruitment, as well as the most common causes of human trafficking of the young people. Official reports indicate that the problem of human trafficking exists in the Republic of Croatia, and that is why it is important to consider the possible dangers of human trafficking of the young. Moreover, it is crucial to put effort into the prevention of this problem.

Even though Croatian students represent a potential risk group, their views on this particular problem have not yet been sufficiently explored. Thus the study shows results of the research carried out on a sample of 104 students at the University of Rijeka. The main aim was to investigate to what extent are the students at the University of Rijeka informed about the human trafficking and what are their opinions, experiences and attitudes toward the problem. The instrument used in the study is a questionnaire which consists of 25 questions of closed and open type that relate to subjects' socio-demographic features, professional intentions, intentions of employment abroad, migration intentions, as well as their knowledge, opinions and views on the issue. The research was carried out in May 2017.

## POPIS LITERATURE

1. Belušić, M., Doležal, D., Dvorski, I., Draganja, M. (2006). Trgovanje ljudima. *Kriminologija i socijalna integracija*, 15 (2), 51-59.
2. Božić, V. (2015). Krijumčarenje ljudi i trgovanje ljudima u Hrvatskom kaznenom zakonodavstvu i sudskoj praksi (analiza stanja de lege lata uz prijedloge de lege ferenda). *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, 36(2), 845-874.
3. Busch Nsonwu, M., Welch-Brewer, C., Cook Heffron, L., Lemke M. A., BuschArmendariz, N., Sulley,C., Waren Cook, S., Lewis, M., Watson, E., Moore, W., Li, J. (2015). Development and Validation of an Instrument to Assess Social Work Students' Perception, Knowledge, and Attitudes About Human Trafficking Questionnaire (PKAHTQ): An Exploratory Study. *Research on Social Work Practice*, 1-11.
4. Cimerman, B. (2005). *Suzbijanje trgovanja ljudima*. Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa: Međunarodna organizacija za migracije.
5. Derenčinović, D. (2010). Nisu na prodaju – O pravima žrtava trgovanja ljudima nakon presude Europskog suda za ljudska prava u predmetu Ranstev protiv Cipra i Rusije. *Godišnjak Akademije pravnih znanosti Hrvatske*, 1(1), 53-72.
6. Doležal, D. (2007). Prevencija trgovanja ljudima. U: Grozdanić, V. (Ur.): *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*. Rijeka: Pravni fakultet, 1399-1420.
7. Gluić, S. (2007). *Suzbijanje krijumčarenja i trgovanja ljudima: priručnik za graničnu policiju*. Zagreb: Međunarodna organizacija za migracije.
8. Göttlicher, D. (2002). *Nacionalni plan za suzbijanje trgovanja ljudima*. Zagreb: Nacionalni odbor za suzbijanje trgovanja ljudima: Ured za ljudska prava.
9. Golubović Škec, S., Radeva Berket, M. (2010). *Trgovanje ljudima u Republici Hrvatskoj: Procjena situacije s posebnim osvrtom na radno iskorištavanje*. Zagreb: Međunarodni centar za razvoj migracijske politike (ICMPD).
10. International Labour Office (2005). *A Global Alliance Against Forced Labour: Global Report under the Follow-up to the ILO Declaration on Fundamental Principles and rights at Work 2005*. Geneva: International Labour Office.
11. Komarić, N. (2005). *Kul je kad znash : priručnik za mlade o problematici trgovanja ljudima*. Zagreb: Centar za prevenciju, istraživanje i suzbijanje seksualnog nasilja i žensku seksualnost - Ženska soba.

12. Kovčo Vukadin, I. (2004). *Suzbijanje trgovanja ljudima u svrhu seksualnog iskorištavanja*. Zagreb: Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske.
13. Kovčo Vukadin, I., Jelenić, D. (2003). Trgovanje ljudima: kriminološki i kaznenopravni aspekt. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 10(2), 665-718.
14. Latković, G. (2014). Primjena Konvencije Vijeća Europe o suzbijanju trgovanja ljudima u Republici Hrvatskoj – mjere za zaštitu i promicanje prava žrtava trgovanja ljudima. *Pravni vjesnik : časopis za pravne i društvene znanosti Pravnog fakulteta Sveučilišta J.J. Strossmayera u Osijeku*, 30(2), 467-483.
15. Matak, Š., Vargek A. (2012). Trgovanje ljudima u svrhu seksualnog iskorištavanja – utječe li legalizacija prostitucije na smanjenje trgovanja ljudima? *Pravnik: časopis za pravna i društvena pitanja*, 46(92), 59-80.
16. Milas, G. (2005.) *Istraživačke metode u psihologiji i drugim društvenim znanostima*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
17. Raboteg- Šarić, Z., Bouillet, D., Marinović, L. (2007). *Trgovanje ljudima - kako ga vide mladi u Hrvatskoj: razumijevanje problema i mogućnosti prevencije*. Zagreb: Međunarodna organizacija za migracije.
18. Sharapov, K. (2014). *Understanding Public Knowledge and Attitudes towards Trafficking in Human Beings: Research Paper. Part 1*. Budapest: Center for Policy Studies, CentralEuropean University.
19. Selak- Živković, A., Ustić, D. (2003). *Program prevencija trgovanja djecom*. Zagreb: Udruga za inicijative u socijalnoj politici.
20. Šimunović, I. (2008). *Suzbijanje trgovanja ljudima : priručnik za diplomatsko i konzularno osoblje*. Zagreb: Međunarodna organizacija za migracije: Ministarstvo vanjskih poslova i europske integracije Republike Hrvatske.
21. Štimac Radin, H. (2002). Youth and Transition in Croatia. U: Ilišin, V., Radin, F. (Ur.): *The risks of unemployment*. Zagreb: Institute for Social Research and the State Institute for the Protection of Family, Maternity and Youth, 233-258.
22. Štulhofer, A., Raboteg Šarić, Z., Marinović, L. (2002). *Trgovanje ženama i djecom u svrhu seksualnog iskorištavanja*. Zagreb: Centar za istraživanje tranzicije i civilnog društva i Međunarodna organizacija za migracije.
23. Veber, S., Koštić, Z. (2011). Obilježja trgovanja ljudima u Republici Hrvatskoj. *Policija i sigurnost*, 20(2), 203-210.

## POPIS SLIKA I TABLICA

<i>Slika 1. Namjere školovanja u inozemstvu</i> .....	22
<i>Slika 2. Poslovi za rad u inozemstvu</i> .....	23
<i>Slika 3. Upoznatost mladih s teškoćama i opasnostima vezanim uz traženje posla u inozemstvu</i> .....	25
<i>Slika 4. Preseljenje u neku stranu državu na duže vrijeme</i> .....	27
<i>Slika 5. Upoznatost studenata s problemom trgovanja ljudima</i> .....	29
<i>Slika 6. Ocjena razmjera problema trgovanja ljudima u Republici Hrvatskoj</i> .....	30
<i>Slika 7. Izvori informacija o trgovanju ljudima</i> .....	31
<i>Slika 8. Odgovornost za informiranje mladih o problemu trgovanja ljudima</i> .....	33
<i>Slika 9. Odgovornost za trgovanje ljudima</i> .....	34
<i>Tablica 1. Postotak studenata koji bi prihvatili određene poslove u inozemstvu na kraće vrijeme, primjerice za vrijeme ljetne sezone</i> .....	24
<i>Tablica 2. Pouzdanost izvora informacija za traženje posla</i> .....	26
<i>Tablica 3. Motivi za odlazak u drugu državu na duže vrijeme</i> .....	28
<i>Tablica 4. Predložene aktivnosti za suzbijanje trgovanja ljudima</i> .....	35
<i>Tablica 5. Stavovi o problemu trgovanja, trgovcima ljudima, žrtvama i zapošljavanju</i> .....	36
<i>Tablica 6. Procjena izloženosti djevojaka i mladića riziku da postanu žrtvama trgovanja ljudima s obzirom na vrstu aktivnosti ili posla u inozemstvu</i> .....	38

## PRILOZI

### Prilog 1.

## ANKETNI UPITNIK ZA STUDENTE SVEUČILIŠTA U RIJECI

Poštovani kolege studenti!

Pred vama je upitnik koji je konstruiran za potrebe pisanja istraživačkog završnog rada na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Rijeci. Upitnik je anonimn i za njegovo ispunjavanje potrebno Vam je 10-ak minuta. U svakom trenutku imate pravo odustati od ispunjavanja upitnika, ali Vas molimo za pomoć jer će rezultati istraživanja koristiti za pisanje završnog rada.

Pri odgovaranju na postavljena pitanja usmjerite se isključivo na sebe, tj. vlastito iskustvo i procijenite u kojoj mjeri se navedene tvrdnje odnose na Vas. Molimo Vas da upitnik ispunjavate iskreno kako bi rezultati istraživanja bili što vjerodostojniji.

Zahvaljujemo Vam na suradnji!

#### \*obavezno

1. Spol (označite)\*:

- muški
- ženski

2. Dob (upišite)\*: \_\_\_\_\_

3. Županija iz koje dolazite (navedite)\*: \_\_\_\_\_

4. Fakultet koji pohađate (označite)\*:

- Akademija primijenjenih umjetnosti
- Građvinski fakultet
- Tehnički fakultet
- Pomorski fakultet
- Medicinski fakultet
- Fakultet zdravstvenih studija
- Ekonomski fakultet
- Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu
- Pravni fakultet
- Učiteljski fakultet
- Filozoski fakultet
- Odjel za matematiku
- Odjel za fiziku
- Odjel za informatiku
- Odjel za biotehnologiju

5. Razina studija (označite)\*:

- Preddiplomski stručni studij
- Preddiplomski sveučilišni studij
- Diplomski sveučilišni studij
- Integrirani sveučilišni studij
- Specijalistički diplomski stručni studij

6. Godina studija (označite)\*: 1 2 3 4 5 6



## Školovanje i rad u inozemstvu

7. Jeste li razmišljali o nastavku studija u inozemstvu?\*
- Da
  - Ne
  - Nisam siguran/na
8. Jeste li razmišljali o zapošljavanju u inozemstvu na kraće vrijeme, primjerice za vrijeme ljetne sezone?\*
- Da
  - Ne
  - Nisam siguran/na
9. Ako ste razmišljali o zapošljavanju u inozemstvu, koje biste od navedenih poslova prihvatili za rad u inozemstvu? (označite jedan ili više odgovora)
- Model ili maneken/ka
  - Konobar/ica
  - Animator/ica u hotelima, barovima, noćnim klubovima i sl. (npr. plesač/ica, pjevač/ica)
  - Sobar/ica
  - Rad u tvornici ili radionici
  - Rad kod privatnika (bilo koje vrste)
  - Posao na nekom imanju (branje voća, povrća i slično)
  - Ispomoć u kućanskim poslovima
  - Čuvanje djece
  - Skrb o starijim osobama
  - Bilo kakav posao, čak i neugodan, uz uvjet da je dobro plaćen
  - Niti jedan od navedenih odgovora
  - Ostale poslove (molimo navedite): \_\_\_\_\_
10. Jesu li, prema Vašem mišljenju, mladi dovoljno upoznati s mogućim teškoćama i opasnostima vezanim uz traženje posla u inozemstvu?\*
- Da
  - Ne
  - Ne mogu procijeniti
11. Jeste li razmišljali o preseljenju u neku stranu državu na duže vrijeme?\*
- Da
  - Ne
  - Nisam siguran/na
12. Ako ste razmišljali o preseljenju, koji su Vaši motivi za odlazak na duže vrijeme u drugu državu? (označite jedan ili više odgovora)
- Nedostatak posla u našoj državi
  - Bolja mogućnost zarade
  - Studiranje, stručno usavršavanje
  - Veća mogućnost napredovanja u struci
  - Upoznavanje druge kulture i učenje stranih jezika
  - Bolji i zanimljiviji život za mlade
  - Mogućnost materijalne pomoći obitelji
  - Bijeg iz loše obiteljske situacije
  - Zbog udaje/ženidbe
  - Općenito zbog socio-ekonomskog stanja
  - Općenito zbog osjećaja nesigurnosti
  - Ostalo (molimo navedite): \_\_\_\_\_
13. U koju biste se državu željeli preseliti? \_\_\_\_\_

## Trgovanje ljudima

14. Jeste li upoznati s problemom trgovanja ljudima?\*
- Da
  - Ne
  - Nisam siguran/na
15. Kojim ste se putem informirali o problemu trgovanja ljudima? (označite jedan ili više odgovora)
- Tv
  - Novinski članci
  - Internet
  - Poznanici i prijatelji
  - Škola
  - Fakultet
  - Brošure, letci, plakati
  - Roditelji
  - Obitelj (braća, sestre, bake, djedovi...)
  - Ostali načini (molimo navedite): \_\_\_\_\_
16. Jeste li se u sredini u kojoj živite susreli sa slučajevima trgovanja ljudima?\*
- Da
  - Ne
  - Nisam siguran/na
17. Ako ste se susreli, molimo Vas da navedete o kakvim se slučajevima trgovanja ljudima radilo.

---

---

18. Prema Vašem mišljenju, koliko je problem trgovanja ljudima izražen u Republici Hrvatskoj?\*
- Izrazito velik problem
  - Velik problem
  - Nije toliko velik problem koliko se o tome govori
  - Uopće nije velik problem
  - Drugo (molimo navedite): \_\_\_\_\_
19. Prema Vašem mišljenju, tko je najodgovorniji za informiranje i savjetovanje mladih o problemu trgovanja ljudima?\*
- Roditelji
  - Obitelj i rodbina
  - Prijatelji i poznanici
  - Škola i profesori
  - Fakultet
  - Mediji
  - Stručnjaci
  - Netko drugi (molimo navedite): \_\_\_\_\_

20. Molimo Vas da označavanjem broja od 1-4 procijenite izloženost djevojaka i mladića riziku da postanu žrtvama trgovanja ljudima s obzirom na vrstu posla i aktivnosti koje obavljaju u inozemstvu. Pritom je 1- nije rizično, 2- postoji manji rizik, 3- rizično je, 4- vrlo je rizično.\*

	Mladići				Djevojke			
	1	2	3	4	1	2	3	4
Animator/ica u hotelima, barovima (plesać/ica, pjevač/ica)	1	2	3	4	1	2	3	4
Model ili maneken/ka	1	2	3	4	1	2	3	4
Konobar/ica	1	2	3	4	1	2	3	4
Sobar/ica	1	2	3	4	1	2	3	4
Sklapanje braka putem agencije	1	2	3	4	1	2	3	4
Čuvanje djece	1	2	3	4	1	2	3	4
Ispomoć u kućanskim poslovima	1	2	3	4	1	2	3	4
Turistička putovanja	1	2	3	4	1	2	3	4
Rad u tvornici, radionici, kod privatnika	1	2	3	4	1	2	3	4
Tečajevi u inozemstvu, učenje jezika	1	2	3	4	1	2	3	4
Studiranje ili stručno usavršavanje	1	2	3	4	1	2	3	4
Skrb i briga o starijim osobama	1	2	3	4	1	2	3	4
Posao na nekom imanju (branje voća, povrća i sl.)	1	2	3	4	1	2	3	4
Nešto drugo (navedite): _____	1	2	3	4	1	2	3	4

21. Molimo Vas da označavanjem broja od 1-5 procijenite koliko su pouzdani navedeni izvori informacija za traženje posla. Pritom je 1- u potpunosti su nepouzdana, 2- nepouzdana su, 3- niti su nepouzdana niti su pouzdana, 4- pouzdana su, 5- u potpunosti su pouzdani.\*

Zakonita agencija za zapošljavanje	1	2	3	4	5
Preporuke za posao od bliže rodbine	1	2	3	4	5
Preporuke za posao od prijatelja i poznanika	1	2	3	4	5
Studentski servis	1	2	3	4	5
Informacije i oglasi na internetu	1	2	3	4	5
Televizija, radio	1	2	3	4	5
Oglasi u novinama	1	2	3	4	5

22. Molimo Vas da za svaku sljedeću ponudenu tvrdnju procijenite u kojoj se mjeri s njom slažete označavanjem broja od 1-5. Pritom je 1- u potpunosti se ne slažem, 2- ne slažem se, 3- niti se neslažem niti se slažem, 4- slažem se, 5- u potpunosti se slažem.\*

Trgovanje ljudima problem je za cijelokupno društvo.	1	2	3	4	5
Trgovanje ljudima isto je što i krijumčarenje ljudima.	1	2	3	4	5
Trgovanje ljudima isto je što i prostitucija.	1	2	3	4	5
Trgovanje ljudima svjetski je problem.	1	2	3	4	5
Trgovanje ljudima uključuje prvenstveno pojedince iz drugih država.	1	2	3	4	5
Hrvatski državljani nisu žrtve trgovanja ljudima.	1	2	3	4	5
Trgovanje ljudima rastući je problem u Republici Hrvatskoj.	1	2	3	4	5
Upoznat/a sam s rizičnim čimbenicima za žrtve trgovanja ljudima.	1	2	3	4	5
Treba izdvojiti veća sredstva kako bi se pomoglo žrtvama trgovanja ljudima.	1	2	3	4	5
Žene i djeca su primarne žrtve trgovanja ljudima.	1	2	3	4	5
Sve žrtve trgovanja ljudima dobrovoljno otkrivaju svoju situaciju	1	2	3	4	5

stručnjacima.					
Ponuda za rad u inozemstvu za koju doznaš od nekoga koga dobro poznaješ potpuno je sigurna.	1	2	3	4	5
Trgovce ljudima lako se prepoznaje na temelju izgleda- izgledaju kao kriminalci.	1	2	3	4	5
Radeći u inozemstvu može se lako zaraditi mnogo novca.	1	2	3	4	5
Nije potrebno imati službenu radnu dozvolu za posao u inozemstvu koji kratko traje.	1	2	3	4	5
Dozvola za rad lako se dobije kad stigneš u stranu državu.	1	2	3	4	5
Ako ti se posao u stranoj državi ne sviđa, u bilo kojem trenutku možeš od njega odustati i vratiti se kući.	1	2	3	4	5
Djevojka koja nakon kraćeg vremena poznantsva dobije ponudu za brak i odlazak u inozemstvo, može u potpunosti vjerovati osobi u koju se zaljubila.	1	2	3	4	5
Žrtve trgovanja ljudima obično znaju u što se upuštaju.	1	2	3	4	5
Žrtve trgovanja ljudima postaju dijelom trgovanja ljudima jer trebaju novac i nemaju drugog načina da do njega dođu.	1	2	3	4	5
Mislim da ja nikada ne bih mogao/la postati žrtvom trgovanja ljudima.	1	2	3	4	5
Žrtve trgovanja ljudima zaslužuju pomoć Vlade i građana Republike Hrvatske.	1	2	3	4	5

23. Tko je, prema Vašem mišljenju, najodgovorniji za trgovanje ljudima?\*

- Neznanje, nedostatak informacija o stvarnim opasnostima
- Nedorečeni zakoni i zakonski propisi (izostanak zakona, „rupe u zakonu“)
- Predstavnici vlasti
- Slabe moralne vrijednosti (marginaliziranje temeljnih ljudskih vrijednosti)
- Obitelj i rodbina žrtava (nedovoljno bliskosti, loši odnosi, nerazumijevanje)
- Prijatelji i poznanici žrtava (nagovaranje, pritisak)
- Žrtve trgovanja ljudima
- Trgovci ljudima
- Ostali (molimo navedite): \_\_\_\_\_

24. Što bi, prema Vašem mišljenju, trebalo učiniti u borbi protiv trgovanja ljudima? (označite jedan ili više odgovora)\*

- Više informirati mlade o tome što trebaju učiniti ako upadnu u zamku trgovaca ljudima
- Više informirati mlade o zakonitim mogućnostima zapošljavanja u inozemstvu
- Obavezno provoditi cikluse informiranja djece i mladih na svim odgojno-obrazovnim razinama
- Strože nadzirati fizičke putove i granične prijelaze
- Strože nadzirati službene osobe (carinike, policiju...)
- Definirati posebne zakonske regulative vezane uz trgovanje ljudima
- Stvoriti jači međunarodni lanac i suradnju institucija u borbi protiv trgovanja ljudima
- Kazniti žrtve trgovanja ljudima (sami su krivi što su upali u zamku trgovanja ljudima)
- Uvesti rigorozne kazne za trgovce ljudima
- Ostali prijedlozi (molimo navedite): \_\_\_\_\_

25. Postoji li nešto što biste Vi željeli istaknuti u vezi problema trgovanja ljudima?

---



---

Zahvaljujemo Vam na suradnji i sudjelovanju u istraživanju!

Tema završnog rada: Mišljenja studenata Sveučilišta u Rijeci o trgovanju ljudima

Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci

Odsjek za pedagogiju

Mentorica: Prof. dr.sc. Jasminka Zloković

Studentica: Renata Hasel [rhasel@ffri.hr](mailto:rhasel@ffri.hr)